

ลักษณะการรักษามีหลายรูปแบบ บ้างอ่านคาถา บ้างให้ดื่มน้ำดื่มรากไม้ บ้างให้ทำบุญเลี้ยงคนหรืออาจทำพิธีกรรมเข้าทรงแล้วก็จะบอกว่าต้องทำอะไร ลักษณะความเชื่อแบบนี้ต่อพื้นที่ยังมีใช้อยู่ในปัจจุบัน คนเผ่าคนแก่จะบอกลูกหลานว่า หากจะเข้าไปใช้พื้นที่ตรงนั้นตรงนี้ต้องขออนุญาต โຕ้ะนั้น โຕ้ะนี้ก่อน

นอกจากการขออนุญาตต่อโຕ้ะที่ดูแลพื้นที่แล้ว ยังมีข้อห้าม ข้อปฏิบัติในการใช้พื้นที่ป่า ภูเขา ที่คนเผ่าคนแก่บอกลูกหลาน ดังนี้

ห้ามล่าสัตว์ที่มากินพืชที่เพาะปลูก ห้ามพูดทำร้ายสัตว์ป่า ห้ามทำร้ายหรือฆ่าสัตว์ ห้ามขี้เยี่ยวตามแหล่งน้ำ ห้ามขี้เยี่ยวใต้ไม้ใหญ่

ชาวบ้านผู้หนึ่งเล่าว่า ครั้งหนึ่งขณะทำงานในสวนบนภูเขา ตนได้พูดทำร้ายว่า ขอให้หมูป่ามาเถาะจะตะให้หมด สักครู่ก็มีหมูป่าหลายตัววิ่งเป็นแถวมาจากไหนไม่รู้ วิ่งมาตดหน้าตนอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความตกใจและหวาดกลัวและนึกได้ว่าเมื่อสักครู่ตนได้พูดทำร้ายไว้ ทำให้นึกถึงคำที่ผู้หลักผู้ใหญ่เคยบอกว่าหากเข้าป่าห้ามให้พูดทำร้ายสัตว์ต่างๆ

ในอดีต บอมอ จะเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านมาก เพราะนอกจากมีความรู้เกี่ยวกับป่า เกี่ยวกับผีแล้ว บอมอยังมีความรู้ ความสามารถอื่นๆ อีก เช่น การรักษาโรคภัย ไข้เจ็บต่างๆ และการดูแลรักษาความดีของบอมอนั้นจะสืบทอดตามสายตระกูล แต่ก็ไม่ได้จำกัดความรู้ ใครจะมาขอเรียน มาขอความรู้ก็ได้ แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะประสบความสำเร็จ เพราะอาจขาดคุณสมบัติอื่นที่เหมาะสม ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมความรู้ จึงจะสืบทอดไปสู่คนนั้นได้ และการสืบทอดตกไปอยู่ที่คนใกล้ชิดหรือคนที่ติดตามบอมอเป็นประจำ

การจับจองที่ดิน

การจับจองเอาที่ดินที่ยังไม่มีเจ้าของมาครอบครองส่วนใหญ่ มักเป็นพื้นที่ป่าห่างไกลจากหมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะสมัครพรรคพวกไปบุกเบิกพื้นที่ป่า โคนไม้ใหญ่ ว่างป่า ผาตอ แล้วเพาะปลูก

มีหน่วยการนับพื้นที่บุกเบิกเรียกว่า ซามอเจา [semojek] ซึ่งแปลว่า “ปัก” มีหลักเกณฑ์การวัดดังนี้ จุดเริ่มอยู่ที่ยอดเขายาวจนสุดพื้นราบข้างล่างหรือจรดสายลำธารระหว่างทางจากจุดเริ่มต้นถึงจุดปลายทางนั้น ใช้ไม้ใหญ่เป็นเครื่องบ่งชี้อาณาเขต หากเทียบหน่วยการนับ ซามอเจาต่อหน่วยไร่แล้วปริมาณจากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงโดยตลอด

เดิม ๑ ซามอเจา เท่ากับ ๑๐๐ ไร่ ในปัจจุบัน ๑ ซามอเจา เท่ากับ ๒๕ ไร่

การสืบทอดสิทธิการครอบครองเป็นการสืบทอดแบบพ่อสู่ลูกหรือหากมีการสัญญาตกลงกันระหว่างพรรคพวกที่บุกเบิกด้วยกันว่า หากคนใดคนหนึ่งไม่มาร่วมกันทำงานเปลี่ยนป่าให้เป็นสวนภายในระยะเวลาที่ตกลงกันที่อาจเป็นเวลา ๕ ปี เมื่อพ้นเวลาที่ตกลงแล้วกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นจะตกเป็นของสมาชิกที่เหลือทั้งหมด

ผู้บุกเบิกคนหนึ่งเล่าว่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้พาพรรคพวก ๘ คนไปบุกเบิกจับจองที่ดินบนภูเขาร่วมกัน โคนไม้ใหญ่ ว่างป่า ผาตอ เพาะปลูกยาง ระหว่างนั้น จะสร้างกระท่อมที่พักชั่วคราวอยู่ร่วมกันเมื่อ

หมดเสบียงข้าวสาร ปลาเค็ม ก็จะลงเขาไปหมู่บ้านทำงานตามปกติ แล้วรวบรวมข้าวปลาอาหารใหม่ นัดพรรคพวกขึ้นเขาไปพัฒนาพื้นที่ใหม่หรืออาจจะตกลงกันไปทำงานบนพื้นที่บุกเบิกเดือนละ ๕ วัน คนเป็นหัวหน้ามีสิทธิ์สามารถเลือกพื้นที่ของตนเองก่อน

ที่ดินบนภูเขาบ้างก็เป็นที่เสมอกัน บ้างมีก้อนหินใหญ่ พื้นที่ที่ดีต้องเป็นที่ไม่ชันมาก ใกล้เคียงธาร การทำงานบุกเบิกป่าเป็นงานที่หนักมาก ดิ้นเข้าขึ้นมาต้องทำงาน เย็นก็หยุด กลางคืนมีแต่ความมืดได้ยินเสียงสิงสาราสัตว์ต่างๆ นานา คนที่เข้าไปบุกเบิก ก็จะเป็นคนจาก ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทั้งพวกร่วมขบวนการคือผู้ที่อยู่ในพื้นที่อยู่แล้วจะประกาศให้ผู้อื่นทราบว่าที่ตรงนี้เขาจับจอง พวกทหารก็คือคนในพื้นที่ที่ได้ไปเป็นทหารเช่น ทหารเกณฑ์เมื่อปลดประจำการแล้วก็จะขอสิทธิพิเศษกับนายทหารชั้นผู้ใหญ่เพื่อมาจับจองพื้นที่ เช่น ต้องการที่ดิน ๑ แปลง ก็จะไปพูดขอกับผู้ใหญ่ว่าอยากจะขอที่ดินสักแปลง ผู้บังคับบัญชาก็จะออกหนังสือให้โดยการใช้สิทธิพิเศษ

บางคนอดใจไม่สู้ก็มี กว่าจะสำเร็จรองนยางที่ปลูกโตต้องอดทนจริง บ้างคนยางโตเท่าแขนอีกไม่กี่ปีก็ได้กรี๊ดแล้ว ช้างป่าลงมาเหยียบต้นยางตายเกือบหมดก็มี ดังนั้น ใจต้องสู้จริงๆ จึงจะสำเร็จเพราะเมื่อยางต้นโตก็กรี๊ดมีรายได้ ก็สบาย

ส่วนใหญ่แล้วเมื่อยางโตจนกรี๊ดได้แล้ว จึงอพยพกันมาอยู่เป็นครอบครัวสร้างบ้านเป็นของตนเอง มีบ้างที่ไม่มาอยู่ก็จะสร้างกระท่อมให้ลูกจ้างอยู่

ในปัจจุบันการบุกเบิกจับจองพื้นที่ยังมีอยู่ และมีมากในเขตพื้นที่ป่าเขาที่ห่างไกล แต่มีความแตกต่างจากแต่ก่อนบ้าง เพราะการจับจองในปัจจุบันเกิดจากนายทุนเข้าไปทำไม้บนภูเขาเล็กเพื่อโค่นไม้ใหญ่ที่มีค่า สร้างและทำทางลำเลียงไม้ เมื่อหมดไม้ใหญ่แล้วก็ให้ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นจัดสรรพื้นที่ขายให้ผู้ที่ต้องการต่อไป

ส่วนใหญ่แล้ว ที่ดินแบบบุกเบิกจับจองจะไม่มีหนังสือเอกสารครอบครอง มีบ้างเป็นใบเสร็จเสียค่าธรรมเนียมแก่ อบต. ในปัจจุบัน

เอกสารสิทธิ์

ในอดีตที่บ้านตะโหนด ที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำมาหากินเพื่อทำการเกษตรกรรม เมื่อมีการซื้อขายหรือหากมอบให้กับใคร เช่น การแบ่งมรดก จะใช้การกล่าววาจาอย่างเจาะจงว่า “ให้อยู่ ณ ตรงนั้นเป็นการชั่วคราวหรือให้อยู่ ณ ตรงนั้นอย่างถาวร” ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันโดยไม่ต้องลายลักษณ์อักษร

เช่น ถ้าซื้อขายที่ดินสักแปลงหนึ่ง จะมีการตกลงราคากันทั้งสองฝ่ายตามต้องการ ด้วยการกล่าววาจาว่า “ฉันขายที่ดินนี้ด้วยราคา....บาท” (ผู้ขายกล่าว) และ “ฉันซื้อที่ดินนี้ด้วยราคา.....บาท” (ผู้รับซื้อกล่าว)

คำกล่าววาจาดังกล่าวถือว่า ถูกต้องตามหลักการของชาวมลายูมุสลิมตามที่ได้ปฏิบัติกันมาช้านานในหมู่บ้านตะโหนด และถ้าหากเป็นคนนอกพื้นที่มาซื้อที่ดินก็ต้องไปบอกกับโต๊ะอิหม่ามให้ทราบเรื่องและรู้เห็นเป็นพยาน

กรณีสวนดุซงเป็นที่สวนโบราณ กรรมสิทธิ์เป็นของส่วนรวม เป็นทรัพย์สินสมบัติของปู่ทวดมีการสืบทอดกันมาถึงรุ่นลูกหลาน ได้ปฏิบัติตามคำสั่งเสียของปู่ทวดให้รักษาและดูแลสวนดุซงเป็นสวนกลางของวงศ์ตระกูล เพื่อเป็นจุดรวมกลุ่มพบญาติตามฤดูกาลผลไม้ แต่ละรุ่นก็ได้มอบหมายผู้ อาวุโสทำหน้าที่เป็นผู้จัดการ

แต่ผลกระทบจากข้อกฎหมายที่บังคับให้จดทะเบียนที่ดินทำกินเป็นเอกสารสิทธิ์ให้เป็น สค.๑ ถ้าใครไม่จดทะเบียนที่ดินนั้นจะตกเป็นของหลวง เพราะฉะนั้น สวนดุซง ซึ่งใช้ระบบกรรมสิทธิ์รวมแบบจารีตของชาวมลายูมุสลิมในท้องถิ่นจึงต้องนำมาจดทะเบียนเป็นเอกสารสิทธิ์ สค. ๑ ลงชื่อของผู้ที่ดูแลในขณะนั้น

จน พ.ศ.๒๕๒๑ รัฐบาลยกระดับ เอกสารสิทธิ์จาก สค. ๑ เป็น นส. ๓ ก. เพราะประโยชน์จากการได้โฉนดที่ดินจากรัฐคือ ที่ดินซึ่งเป็นเอกสารประเภท สค. ๑ ในภาพถ่ายทางอากาศจะระบุเป็นที่ดินว่างเปล่า และ สค. ๑ นั้น ไม่มีคุณสมบัติใดๆ ไม่เหมือนกับ นส. ๓ ก. ที่แปลงเป็นมูลค่าได้ คือสามารถไปจำนองและกู้ได้ สวนดุซงจึงได้เปลี่ยนเป็น นส. ๓ ก. ได้ลงชื่อเป็นลูกหรือหลานเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งเปลี่ยนแปลงระบบกรรมสิทธิ์ไปจนก่อให้เกิดปัญหามากมาย

สำหรับที่อยู่อาศัย ข้อกฎหมายได้ระบุถึงสิทธิ์รับรองแก่บุคคลหากอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่นั้นเกิน ๒ ปี สามารถจดทะเบียนเอกสารสิทธิ์ครอบครองได้ ตัวอย่างเช่น มีพื้นที่ดินแปลงหนึ่งของชาวบ้านตะโหนดซึ่งชาวบ้านจากรัฐกลันตัน ในมาเลเซีย เข้ามาขออาศัยอยู่ในพื้นที่ของชาวบ้าน เจ้าของพื้นที่ได้กล่าววาจาให้อยู่ชั่วคราวกับผู้ขอ ต่อมาผู้อาศัยนั้นปลูกเป็นบ้านที่อยู่อาศัยมาจนถึงรุ่นลูกหลานและเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๑ ได้ขอจดทะเบียนเอกสารสิทธิ์ นส. ๓ ก. จึงลงชื่อเป็นของตัวเองโดยไม่คืนแก่เจ้าของเดิม เพราะอาศัยช่องกฎหมายว่าได้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นเกินกว่า ๒ ปีไปแล้ว

การซื้อขายที่ดินในบ้านตะโหนด จะเป็นที่ดิน ที่อยู่อาศัย สวนผลไม้ สวนยางพารา เมื่อมีการซื้อขายแต่ละครั้ง ชาวบ้านจะไม่รับแรงกดดันการถ่ายโอนเอกสารสิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็น นส. ๓ ก. หรือโฉนดอื่นใด ชาวบ้านก็จะไม่ตรวจสอบเกี่ยวกับหนังสือเอกสารสิทธิ์ว่ามีหรือไม่มี ดังนั้น หากโฉนดอยู่ที่ ธกส. เพราะมีการจำนองหรือติดกู้จึงเกิดปัญหาตามขึ้นมาภายหลัง

ตัวอย่างของปัญหาเกิดขึ้นในปัจจุบันในกรณี ที่ดินแปลงหนึ่งติดถนนใหญ่เป็นของอดีตผู้ใหญ่บ้านซึ่งเสียชีวิตแล้ว มีเมียกับลูกชายเป็นผู้ดูแล ลูกชายได้นำเอกสารสิทธิ์ น.ส. ๓ ก. ขึ้นร้องต่อศาลให้เป็นผู้จัดการมรดก แล้วนำไปกู้ธนาคาร ธกส. โดยไม่บอกแม่ ส่วนแม่ก็ประกาศขายที่ดินชาวบ้านก็ซื้อโดยไม่ได้สอบถามเกี่ยวกับหนังสือเอกสารสิทธิ์ฟังได้ ต่อมาเมื่อทราบว่าหนังสือเอกสารสิทธิ์อยู่ที่ธนาคาร จน เมื่อกรมทางหลวงจะตัดถนนต้องเวนคืนที่ดิน ค่าชดเชยในการเวนคืนนั้นเจ้าของซื้อเอกสารสิทธิ์ขอเสนอให้แบ่งเงินกันอีก เพราะเขามีชื่อเป็นเจ้าของตามกฎหมายแม้ที่ดินแปลงนั้นชาวบ้านจะซื้อ ไปจากแม่แล้วก็ตาม เป็นปัญหาที่เกิดจากช่องกฎหมายซ้ำซ้อนกับจารีตที่มีมาแต่เดิมและชาวบ้านเลือกที่จะใช้ประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความขัดแย้งที่จะตามมา

กรณี นายมะรอเซได้รับมรดกเป็นที่ดินจากพ่อเมื่อพ่อเสียชีวิตเป็นที่ดินมีเอกสารสิทธิ์เป็น น.ส. ๓ ก มะรอเซทำกิจกรรมเพาะปลูกในพื้นที่ดินนั้นจนถึงรุ่นลูกของมะรอเซโต ที่ดินก็ยังมีการโอนชื่อจากพ่อ

ของมะร่อเซะเป็นของมะร่อเซะ หากตามความจริงทั่วทั้งหมู่บ้านต่างก็รู้หมดว่าที่ดินผืนนั้นเป็นของมะร่อเซะ เขาเล่าว่า ทางกรมขบถทำให้ยุ่งยากเพื่อให้ชาวบ้านต้องมีเหตุเกี่ยวข้องกับราชการแล้ว “กินเงิน” ชาวบ้าน ตนเองเมื่อมีเรื่องต้องเกี่ยวข้องกับราชการ ต้องขึ้นอำเภอต้องให้เงินใต้โต๊ะถึงเรื่องจะเสร็จเร็ว

การใช้ประโยชน์จากสิทธิในที่ดิน

ปาเจาะ คือ การจำนอง เมื่อเดือดร้อนเงินชาวบ้านก็จะเอาสวนลองกอง สวนยางไปเป็นหลักประกัน ในการกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน โดยจำนองทั้งสวนและทั้งผลผลิตที่ได้ต่อปี โดยในอดีตเป็นระบบอุปถัมภ์ คือ มุสลิมที่มีจะต้องช่วยเหลือมุสลิมผู้ที่มีปัญหา แต่ปัจจุบันการยืมเงินผู้ที่ให้ยืมก็จะกลัวผู้ยืมว่าจะเชื่อถือได้อย่างไร จึงเกิดระบบความเกรงใจชาวบ้านก็เลยเอาสวน ไร่นาและผลผลิตเป็นประกันในการยืมจนกลายเป็นธุรกิจ ส่วนที่นาต่อมามีราคาไม่ดีจึงทำให้มองข้ามไปไม่นำมาปาเจาะ หมายถึงการไม่รับจำนองจำนำ

ฆาดา คือการนำที่ดินไปจำนองเพื่อขอรับเงินสด ผู้รับจำนองสามารถเก็บกินผลผลิตจากพื้นที่นั้นจนกว่าเจ้าของที่แท้จริงจะนำเงินมาไถ่ถอน ปกติแล้วการฆาดานี้จะกระทำกันระหว่างพี่น้องหรือกับญาติที่สนิทกันจริงๆ และไม่ต้องมีการทำสัญญาอย่างเป็นทางการ

ชาวบ้านผู้หนึ่งเล่าว่า เมื่อตนจะไปทำฮัจญ์ แต่ไม่สามารถรวบรวมเงินค่าใช้จ่ายการเดินทางได้ครบตามต้องการ เนื่องจากลูกชายจะไปด้วย ตนจึงเอาสวนยางของตนที่อยู่ใกล้ลำธารไปฆาดากับน้องสาว เมื่อกลับจากฮัจญ์ ตนจึงค่อยๆ จ่ายคืน ระหว่างนั้น น้องสาวของตนก็สามารถกรีดยางมีรายได้จากสวนยางที่ตนเอาไปฆาดา

ปาวะ คือการร่วมลงหุ้นส่วนกันและแบ่งผลตอบแทนตามที่ตกลงกัน เช่น กรณี แบเฮงเล่าว่าตนมีที่ดินบนเขาแต่ยังไม่ได้ปลูกอะไรเลยจึงชวนครอบครัวคนในหมู่บ้านเดียวกันซึ่งมีฐานะยากจนแต่เป็นคนขยันปาวะปลูกยางด้วยกัน โดยตกลงกันว่าตนจะแบ่งที่ดินให้ส่วนหนึ่งเป็นค่าตอบแทน ซึ่งเขาต้องปลูกและดูแลต้นยางจนกว่าต้นยางจะโต ส่วนค่าพันธุ์ยาง ค่าใช้จ่ายต่างๆตนเป็นผู้ออก

การปาวะมีมากในการทำนาที่เจ้าของที่นาไม่ยอมทำนาจึงปาวะกับคนไม่มีที่นาแต่ต้องการทำนาเพื่อมีข้าวสารกินซึ่งปกติจะแบ่งคนละครึ่ง ในกรณีการปาวะในการปลูกยางนั้นมีไม่มากนักเกิดระหว่างคนรวยที่ต้องการช่วยคนจนจริงๆซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วใช้การว่าจ้าง

การแบ่งยุคการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

ก่อน พ.ศ. ๒๕๓๐

ในช่วงเวลานี้ บริเวณท้องดินที่ราบเชิงเขาของบ้านตะโหนด ชาวบ้านแบ่งการใช้พื้นที่เพื่ออยู่อาศัยและทำการเกษตรขยายพื้นที่ทำกิน เช่น พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำนาข้าว พื้นที่ทำไร่ พื้นที่เก็บของป่า และการทำเหมืองแร่

ที่อยู่อาศัย คนบ้านตะโหนดนิยมที่จะเลือกทำเลติดกับแม่น้ำในการตั้งบ้านเรือนเพื่อสะดวกในการดำเนินชีวิต โดยเมื่อไปอาศัยอยู่ตรงบริเวณพื้นที่ใดเขาก็จะสร้าง軒หรือกระท่อม แล้วถางป่าทำนา ทำไร่

ปลูกพืชต่างๆ สำหรับเอาไว้กิน เช่น ทุเรียน หมากรุก กระท้อน มะปราง ต่างๆ เมื่อออกผลและนำมากินๆ เสร็จก็จะทิ้งๆ ลงพื้นดินแล้วก็ปล่อยให้ขึ้นเป็นสวนเป็นคันไม้ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เรียกว่าสวนดู่ซึ่งก็คือป่าสวนของสายตระกูลหรือชุมชนที่เป็นระบบเครือญาติ

ดู่ หมายถึงพื้นที่ของหมู่บ้านที่มีพื้นที่ทำกินเป็นสวน โดยที่ไม่ตั้งใจปลูก ในบริเวณที่เคยเป็นที่อยู่อาศัยเดิม เมื่อครอบครัวในสายตระกูลที่เป็นเครือญาติมีลูกหลานโตขึ้น พื้นที่ทำกินอยู่อาศัยไม่พอก็ขยายแยกครอบครัวออกไป โดยการไปหาพื้นที่เหมาะสมเหมาะแก่การทำนาไร่ ทำสวน เพื่อถางป่าและปลูกต้นไม้ที่ออกดอกผลหรือนำผลไม้จากน้ำเดิมหรือสวนเดิมมากินแล้วทิ้งเมล็ดให้ไม้โตขึ้นเพื่อแสดงเป็นขอบเขตสวนดู่ของตนเอง และเมื่อมีลูกหลานอีกก็ขยายพื้นที่ออกไปอีกสร้างนาขยายออกไปเรื่อยๆ ขึ้นที่แต่ละสายตระกูลว่ามีลูกหลานเยอะมากแค่ไหน

เช่นสายตระกูล **แซจอ** จะมีลูกหลานมาก การแยกครอบครัวออกไปโดยการหาพื้นที่ทำกินขยายออกไปและสร้างนาเพื่อทำอาณาเขตเป็นสวนดู่ก็มี ธรรมเนียมอย่างหนึ่งในสมัยนั้นคือ ลูกหลานที่ออกไปสร้างสวนดู่ของตนเองสามารถที่จะกลับมาใช้สวนดู่ที่เป็นของต้นตระกูลเดิม เพราะถือว่าเป็นของส่วนกลาง

ดังนั้น สวนดู่ของต้นตระกูลจะเป็นศูนย์รวมของลูกหลานเมื่อสวนนั้นออกดอกผล ก็จะเรียกลูกหลานทุกคนมาช่วยกันลงแขกใช้สิทธิในสวนดู่ของต้นตระกูล แต่มีข้อสังเกตว่าสวนดู่ในส่วนกลางของตระกูลทุกคนใช้สิทธิร่วมกันได้เก็บกินพืชผลได้ แต่ในสวนดู่ของลูกหลานแต่ละคนที่แยกไปจะนำสิทธิมาใช้ร่วมกันแบบนี้ไม่ได้

กรณีการอพยพเพื่อหลบหนีจากเหตุการณ์บังคับในอดีตอย่างกรณีเกิดโจรปล้นหรือผีป่าอาละวาดทำให้คนในหมู่บ้านนั้นอพยพไปอยู่กับเครือญาติในที่ต่างๆตามหมู่บ้านใกล้เคียง อย่างชาวบ้านบ้านบือเงาจะอพยพหนีภัยผีป่าอาละวาดในหมู่บ้านไปอยู่ตามบ้านเครือญาติที่บ้านตาเปาะบ้าง บ้านตะโหนดบ้าง ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไปชาวบ้านรู้ว่ายังพาราเป็นพืชพันธุ์ใหม่ที่มีราคาขายได้ ชาวบ้านที่เคยอยู่บ้านบือเงาเดิมในอดีตได้กลับมาใช้พื้นที่เดิมที่ตนเคยใช้ทำไร่มาเพาะปลูกยางพารา

ผู้อาวุโสของชุมชน เล่าว่าเดิมพ่อแม่ของตนอยู่ที่บ้านตะโหนด ขณะตนยังเด็กจำความได้ พ่อแม่ได้อพยพมาอยู่ที่ **บ้านพงกู่แฉ** (อยู่ระหว่างบ้านตะโหนดกับบ้านบือเงา) เพื่อทำไร่และปลูกยางพารา เมื่อตนเป็นสาวก็กรีดยางที่พ่อแม่ปลูก ขณะนั้นยางราคาโลกรัมละ ๑-๒ สตางค์ ซึ่งใช้เวลาเดินทางไปขายที่รือเสาะเป็นเวลา ๘ ชั่วโมง ขณะนั้นที่บ้านตะโหนดมีสวนยางของนายเวาะซีเน สามารถกรีดยางได้ก่อนแล้วและขณะนั้นตนก็เห็นคนอื่นๆก็พากันปลูกยางเหมือนกัน

การทำนาข้าว บริเวณที่ลุ่มทุ่งนาเชิงเขา สายน้ำจากภูเขาจะไหลลงมาทุ่งนาบางส่วน อีกส่วนเป็นเส้นทางน้ำ ลำธาร ลำคลอง ซึ่งไหลออกสู่น้ำสายบุรี ชาวบ้านตะโหนดในอดีตทำนา ๒ แบบ คือ นาปีและนาปรัง เนื่องจากลักษณะทางภูมิประเทศซึ่งประกอบด้วย พื้นที่ลุ่มและพื้นที่ข่มน้ำ

เริ่มแรกที่ทำนาเป็นพื้นที่ทำนาของเจ้าเมือง เพราะสมัยปู่ทวดของสายตระกูลแซจอเป็นผู้ดูแลนาข้าวและผลผลิตให้กับเจ้าเมืองรามัน ข้าวที่ได้ส่วนหนึ่งนำมากิน หากมีเหลือส่วนหนึ่งนำไปแลกข้าวของ

เครื่องใช้ ผู้ดูแลนาข้าวสมัยนั้นจะต้องพยายามจะหาที่ที่เหมาะสมเพื่อจะทำนา ในยุคนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ทำนาเองแต่จะเป็นผู้ดูแลและลงมือทำนาให้กับเจ้าเมืองและส่งข้าวให้ทุกปีเป็นประจำ สำหรับชาวบ้านใช้วิธีปลูกข้าวไร่ไว้กิน

ต่อมาในรุ่นของแซจอการทำนาของเจ้าเมืองได้ลดลงตามลำดับ บ่อน้ำใหญ่ที่เคยสร้างขึ้นเพื่อนำน้ำมาใช้ทำนาก็พัง ทำให้การทำนาไม่ได้ผลดีนัก และเลิกทำในรุ่นของแซจอ ลูกหลานที่ไม่ได้ทำนาและไม่ได้เก็บผลผลิตให้กับเจ้าเมืองแต่เคยเรียนรู้การดูแลนาของเจ้าเมืองจากรุ่นปู่ ก็จะรู้วิธีการต่างๆ ในการทำนาลุ่มหรือนาคำว่าจะจัดการทำอย่างไรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีได้เพราะการปลูกข้าวไร่ได้ข้าวน้อยกว่าการปลูกข้าวนาลุ่มหรือนาคำมาก ส่วนผลผลิตที่เหลือก็ยังนำไปแลก เป็นข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน จึงเริ่มหาพื้นที่ทำนาเป็นของตนเอง

การเริ่มทำนาในครั้งนั้น ทำให้ชาวบ้านหาที่บุกเบิกการทำนายายออกไปเรื่อยๆ ตามสายตระกูล เหมือนกับการทำไร่หรือทำสวนดุซง เพราะเมื่อแต่งงานออกเรือนก็หาที่ทำนาที่อยู่ของตนเองแล้วขยายครอบครัวออกไป เช่น สายตระกูลของแซจอ ที่ได้สืบทอดและแบ่งที่นาให้กับลูกหลานแต่ละรุ่นในตระกูลการมีลูกหลานเยอะมากทำให้ตระกูลของแซจอมีที่นาในบ้านตะโหนดมากตามไปด้วย ระบบการทำนากับทำไร่ต่างกันว่า การทำไร่จะเป็นลักษณะของการใช้พื้นที่แบบหมุนเวียนชาวบ้านจะขอเข้าไปปลูกพืชของตนเองร่วมด้วยได้แม้จะเป็นที่ของผู้อื่น แต่ก็ช่วยดูแลและเก็บผลผลิตนั้นร่วมด้วยได้

การขยายพื้นที่ไปเรื่อยๆ ของชาวบ้านอื่นๆ ไม่สามารถขยายพื้นที่ทำนาออกไปได้อีก เพราะติดที่นาของตระกูลแซจอจึงไม่สามารถทำนาแบบการใช้พื้นที่หมุนเวียนได้ ทำให้ชาวบ้านต้องตกลงขอแบ่งพื้นที่กับเจ้าของเดิมคือตระกูลแซจอ คือขอร่วมกันทำนาเมื่อได้ผลผลิตแล้วจะต้องตกลงให้ชัดเจนว่านำผลผลิตนั้นมาแบ่งครึ่งกัน

ก่อนจะถึงฤดูกาลทำนา ชาวนาทั้งหมดจะร่วมแรงกันไปดูแลคูส่งน้ำ ซ่อมแซมเสียดันนาที่พังช่วยกันปักดำจนกระทั่งเกี่ยวข้าว เนื่องจากพื้นที่นากว้างใหญ่จึงต้องช่วยกันการลงแขก ซึ่งสืบทอดระบบนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงช่วงที่เริ่มเปลี่ยนจากไถนาด้วยควายเป็นการใช้เครื่องจักร การลงแขกเอาแรงทั้งหลายในงานนาจึงหายไป

พื้นที่ทำไร่ มักมีการปลูกพืชหลากหลายชนิดผสมผสานกันตามฤดูกาล แต่พืชหลักคือ ข้าวไร่ ซึ่งจะปลูกพร้อมพืชโตเร็วอื่นๆ เช่น ข้าวโพด ถั่ว มัน ซึ่งวิธีการใช้พื้นที่ จะเวียน ๖-๗ ปี จึงจะกลับมาทำไร่ซ้ำที่เดิมอีกครั้ง สมัยนั้นทำไร่หมุนเวียนและขยายพื้นที่ใหม่ออกไปเรื่อยๆ ทุกปี การทำไร่ของบ้านโดนดจะแบ่งเป็นกลุ่มๆ และขยายพื้นที่ออกไปเรื่อยๆ เป็นวงกลมเพื่อป้องกันพวกสัตว์ที่จะเข้ามาทำลายพืชและสะดวกในการทำไร่ ส่วนพื้นที่เก่าที่ปล่อยให้รกร้างก็จะเผาให้โล่งเตียนแล้วปล่อยให้หญ้าขึ้นเป็นปุย เพื่อเป็นการพักที่ดินให้ดินไม่ขึ้นเป็นป่าทึบและให้ดินที่ใช้งานไปแล้วฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ การเผาป่าและวัชพืชต่างๆ ที่ขึ้นแล้วปล่อยให้แห้งเป็นปุยเป็นวิธีการปล่อยให้ดินฟื้นความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติที่ทุกคนทำเหมือนกันหมด โดยไม่ต้องใช้ปุ๋ยหรือยาฆ่าศัตรูพืชแต่อย่างใด

ที่ดินที่เคยทำไร่ไปแล้วจะไม่มีเจ้าของครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ตายตัว เช่น ที่ดินของตระกูลแซจอ ในรุ่นของ *สาอู* เมื่อมีผู้มาขอทำไร่ในที่ดินซึ่งสาอูปล่อยรกร้างเอาไว้ และปลูกต้นทุเรียน ต้นสะตอ ต้นเงาะ แล้วก็ปล่อยทิ้งไว้ ต่อมาชาวบ้านมาขอปลูกพืชไร่ด้วยโดยขออนุญาตจากสาอู เขาก็จะให้ชาวบ้านผู้นั้นเข้ามาใช้พื้นที่ร่วมด้วย ส่วนตัวของสาอูก็เริ่มหาพื้นที่ใหม่ในการทำไร่และสวน ต่อไปอีก ชาวบ้านที่อยู่จะดูแลพืชของสาอูที่มีอยู่เดิมเป็นอย่างดี ถ้ามีชาวบ้านคนอื่นมาขอที่ดินเพื่อทำแบบนี้อีกคนสาอูก็อนุญาตเหมือนกัน เพราะเป็นการให้ร่วมใช้พื้นที่ดินเดียวกันผู้ขอใช้ก็จะดูแลพืชผลที่สาอูปลูกไว้ไปด้วย เป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทำให้ที่ดินของสาอูขยายกว้างขวางออกไปเรื่อยๆ

จนมาถึงรุ่นปลายของตระกูลแซจอคือ *แซโค* เริ่มมีพืชเศรษฐกิจเข้ามา จึงทำให้พื้นที่เปลี่ยนจากการปลูกพืชแบบหมุนเวียนมาเป็นแบบคงที่ ถ้าแซโคขยายพื้นที่ทำกินออกไปก็จะปลูกเป็นพวกยางพารามะพร้าว แทนพืชหมุนเวียนทำให้ชาวบ้านไม่สามารถมาขอร่วมใช้พื้นที่ทำกินด้วยได้เนื่องจากข้อจำกัดในการปลูกพืชเศรษฐกิจมีมาก เช่น นโยบายของรัฐที่ส่งเสริมจะบังคับให้ปลูกพืชประเภทเดียวในพื้นที่หนึ่งเท่านั้นไม่ให้มีการปลูกพืชได้หลายชนิด ทำให้การใช้พื้นที่แบบจารีตประเพณีแบบเก่าในการปลูกพืชแบบหมุนเวียนในหลายพื้นที่และใช้พื้นที่ปลูกพืชร่วมกันหายไป

การเก็บของป่า ตามป่าเขาละแวกหมู่บ้าน ของป่าได้แก่ ชันไม้ กำนาน น้ำผึ้ง เครื่องเทศ ผลไม้ป่า สมุนไพร ฯลฯ ชาวบ้านใช้เวลาว่างเข้าป่าเก็บสิ่งของเหล่านี้เพื่อมาใช้และที่เหลือนำไปขายแลกกับสิ่งของเครื่องใช้

พื้นที่ทำเหมืองแร่ ในอดีตนั้นมีกลุ่มคนจีนจากรามัน เข้ามาร่วมมือกับชาวบ้านขุดหาสายแร่ ชาวบ้านเรียกว่าบอริง ตามคำคลองคำธาร (Boring คือการขุดหลุมเพื่อหาสายแร่เรียกว่า *เหมืองรู*)

III 01616

๑๖๗

Δ *ทึ่งอยู่จาศย*

บริเวณพื้นที่สีเหลือง เป็นการใช้ที่ดินแบบคงที่ คือจะไม่มีการเปลี่ยนมือผู้ทำหรือมีผู้อื่นมาขุดปลูกพืชร่วมด้วยในพื้นที่ดินนั้น สาเหตุเพราะ การบุกเบิกพื้นที่ใหม่เพื่อทำไร่ต้องขยายออกไป เนื่องจากการหว่านเมล็ดข้าวในบ้านตะโหนดนั้น เขาจะหาที่บนดินดอนไรย์พันธุ์ข้าวให้ขึ้นต้นกล้าพร้อมกับพืชไร่อื่นๆ เมื่อดิน

กล้าโตก็จะเก็บเฉพาะต้นกล้าขำวนำมาปลูกลงในที่นา ทำให้ต้องหาพื้นที่ดินดอนที่เหมาะสมเพื่อขยายพื้นที่
หว่านกล้าขำออกไป แต่พื้นที่นาก็ยังคงปลูกอยู่คงเดิม

เส้นสีแดง หมายถึงเส้นทางติดต่อ ในอดีตไม่มีถนน มีแต่ทางเดินเท้า หรือ *ตาราง* ทางที่เห็นเป็นเส้น
แดงก็คือเป็นทางทำเดินเชื่อมระหว่างหมู่บ้านต่างๆ

พื้นที่สีน้ำตาล เป็นพื้นที่ที่เคยทำพืชไร่ เช่น ข้าวหยอดหลุม ข้าวโพด มันจี๋หมู หัวมันชนิดต่างๆ แล้ว
ขยายพื้นที่ออกไปแต่ยังไม่ขยายออกไปมาก เนื่องจากเป็นการใช้พื้นที่แบบหมุนเวียนปลูกพืชไร่ร่วมกันใน
หมู่บ้าน โดยการยึดจารีตขออนุญาตจากเจ้าของเดิมเพื่อขอแบ่งปันพื้นที่ปลูกพืชไร่ร่วมด้วย

การเริ่มเข้ามาของพืชเศรษฐกิจ ราว พ.ศ. ๒๔๘๐-ปัจจุบัน

การปลูกสวนยางพารา

ยางพาราเริ่มนำเข้ามาของยางพาราที่บ้านตะโหนด ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยมีชาวบ้านคนหนึ่งชื่อ
เวะชีแน ที่แอบนำเมล็ดยางพาราที่สวนของคนอังกฤษซึ่งอยู่ที่ *บูเกะกายูละ* ปัจจุบันอยู่ที่บ้านปลักปลา ติด
กับ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากลูกสาวของเวะชีแนคนหนึ่งเป็นนักแสดงในวงมะโย่ง ซึ่งเป็
การแสดงพื้นบ้านในอดีต

การแสดงมะโย่งต้องออกไปแสดงตามที่ต่างๆทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่น วันหนึ่งได้ยืมข้าวจาก
คนอังกฤษที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่นั้น บริเวณบ้านปลักปลา ว่า ต่อไปพืชยางพาราจะกลายเป็นพืชเศรษฐกิจ
ที่มีราคาดีในอนาคต ทำให้ชาวบ้านเอามาร่ำลือกันมาก ลูกสาวของเวะชีแนจึงกลับไปบอกพ่อที่บ้านตะ
โหนดว่าตอนนี้คนมะโย่งกำลังลือกันว่า ให้เอาเมล็ดยางพารามาปลูกแบบคนอังกฤษเพราะจะเป็นพืชที่มี
ราคาดีในอนาคต

เวะชีแนจึงตัดสินใจนำเสบียงอาหารเดินทางข้ามภูเขาไปที่บูเกะกายูละ แอบนอนเฝ้าที่สวนของ
คนอังกฤษเพื่อไปรอเก็บเมล็ดยางพาราที่ร่วงลงมาและแอบดูวิธีการกรีดยางว่าทำกันอย่างไร เมื่อเมล็ด
ยางพาราหล่นลงมาคนอังกฤษจะให้คนงานเก็บเมล็ดพันธุ์ทั้งหมดไว้เป็นอย่างดีไม่ให้เมล็ดล่อออกมาได้
เพราะไม่ต้องการขยายพันธุ์ยางให้กับชาวบ้านและป้องกันชาวบ้านเข้าแอบมาเก็บ

เวะชีแนแอบรออยู่ประมาณ ๒ – ๓ วัน จึงมีเมล็ดยางร่วงหล่นกระเด็นออกมานอกรั้วที่คนอังกฤษ
กั้นไว้ เขาจึงรีบนำกลับมาที่หมู่บ้าน หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวและพืชผลเสร็จก็ได้้นำเมล็ดยางพาราลงปลูก
ในพื้นที่ที่เคยทำไร่ซึ่งอยู่ในเขตรอยต่อระหว่างหมู่บ้านปอนาะกับหมู่บ้านยือลาแปในปัจจุบัน ในระยะเวลา
ที่เวะชีแนปลูกยางพารานั้นคนในบ้านตะโหนดยังไม่มีใครรู้ว่คือต้นอะไร และใช้ประโยชน์อย่างไ
จนกระทั่งเวลาผ่านไป ๑๐ ปี จึงเริ่มกรีดน้ำยางพาราและชาวก็ได้เริ่มแพร่กระจายออกไปว่า เวะชีแนขายน้ำ
ยางพาราได้ราคาดีมีคนรับซื้อ

เมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้ว ที่บ้านตะโหนด ชาวบ้านมีการกรีดยางพาราและใช้มะเฟืองช่วยทำให้น้ำ
ยางแข็ง ก่อนที่จะนำไปขายให้พ่อค้าคนกลางที่เป็นชาวจีนในตัวอำเภอหรือเสาะ ห่างจากหมู่บ้านราว ๑๒
กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางนานถึง ๘ ชั่วโมง และขายยางพาราได้ในกิโลกรัมละ ๑-๒ สตางค์ แต่ปัจจุบันการ

ทำยางให้แข็งมีกรรมวิธีโดยใช้น้ำส้มซึ่งเป็นน้ำยาเฉพาะที่ทำให้ยางแข็ง และชาวบ้านไม่ต้องเดินทางไปขายยางถึงตัวอำเภอแล้ว เพราะได้มีพ่อค้าคนกลางมาตั้งร้านรับซื้อในหมู่บ้านแทน

ในเวลากลางคืนบนภูเขาไม้ฝาคจะเห็นแสงสว่างจากไฟตะเกียงของชาวบ้านที่ไปเก็บลูกยางเป็นจุดๆ ในความมืดดูดวงดาวบนท้องฟ้าในยามเดือนมืดบางคนก็หัวใสอย่าง เปาะวาโชะห์ ได้พาสิงไปช่วยขึ้นเก็บลูกยางด้วย

ชาวบ้านนำเมล็ดยางมาปลูกในไร่พื้นที่ซึ่งเคยทำไร่ ในระยะเวลาไม่นาน พื้นที่ไร่บ้านตะโหนดเต็มไปด้วยสวนยางพารา พื้นที่เคยใช้ทำข้าวไร่ก็ถูกนำมาใช้ปลูกยางพารา พื้นที่ทำไร่ปลูกพืชแบบหมุนเวียนในหมู่บ้านเริ่มลดลงเพราะชาวบ้านแห่กันไปแอบเก็บเมล็ดพันธุ์ยางพารามาปลูกในพื้นที่ของตน ทำให้การปลูกพืชตามฤดูกาลลดลงเพราะยางพาราจะต้องปลูกอย่างน้อย ๑๐ ปี

จากที่ชาวบ้านเมื่อต้องการปลูกยางพาราจะต้องไปขโมยเมล็ดพันธุ์คนอังกฤษโดยพลการ ต่อมาทางราชการไทยจึงให้การสนับสนุน เพราะได้เจรจาเซ็นสัญญาปลูกยาง โดยขอเมล็ดพันธุ์ยางพาราจากคนอังกฤษที่ บูเกะกาเยลละ มาปลูกอย่างเป็นทางการแล้ว จากนั้นเจ้าหน้าที่ของอำเภอได้เข้ามาในพื้นที่บ้านตะโหนด เข้าหาผู้ใหญ่บ้านเรื่องการปลูกยางพารา ผู้ใหญ่ได้เรียกประชุมชาวบ้าน และแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับยางพารา เนื่องจากยางถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เมื่อชาวบ้านปลูกจะนำมาซึ่งรายได้ที่ดีในระยะยาว

จากการเข้ามาของการปลูกยางพารา ทำให้สภาพที่ดินของชาวบ้านตะโหนดเปลี่ยนไป คือ แต่เดิมชาวบ้านจะทำการปลูกพืชไร่แบบหมุนเวียนและมีลักษณะเป็นของส่วนร่วม แต่เมื่อมีการปลูกยางเกิดขึ้นพื้นที่ซึ่งเคยเป็นไร่หมุนเวียนกลับกลายเป็นพื้นที่สร้างรายได้และยังมีความเป็นปัจเจก เมื่อได้ผลทางเศรษฐกิจและรายได้ดีจึงขยายพื้นที่ในการปลูกเพิ่มเข้าไปและไปถึงเขตคูขงด้วยเพราะยางพาราทำให้ต้องใช้พื้นที่เดิมและใช้พื้นที่ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไม่เหมือนพืชหมุนเวียนที่จำกัดเขตเพาะปลูก

จะสังเกตได้ว่าการเข้ามาของพืชเศรษฐกิจและการขยายขอบเขตพื้นที่ทำกินจะเกี่ยวโยงกับสายตระกูลทั้ง ๔ ตระกูลในหมู่บ้านตะโหนด เพราะยางพารานั้นได้เข้ามาในหมู่บ้านตะโหนดในช่วงปลายของสายตระกูลแซงในรุ่นลำดับที่ ๓ (รุ่นหลาน) คือ แซโด

ลักษณะของการขยายพื้นที่ เช่น พื้นที่ของแซโดอยู่ในบริเวณหมู่บ้านคือแยหะยี่ ในปัจจุบัน ลักษณะของการขยายพื้นที่ก็คือ ลูกหลานแซโดแต่งงานออกเรือนไปก็ไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ที่เคยทำไร่ในสมัยของปู่ย่าตายาย แล้วปลูกยาง โดยเริ่มขยายพื้นที่ออกไปเรื่อยๆ ทำให้ตระกูลนี้มีพื้นที่ทำกินมากที่สุด จะถือว่าเป็นสายตระกูลที่ใหญ่ที่สุดก็ได้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ รัฐได้ประกาศ พระราชบัญญัติป่าสงวนและประกาศที่ดินสงวนโคกระบือ ในเขตป่าบ้านตะโหนดที่ติดกับเทือกเขาบูโด เจ้าหน้าที่ได้กำหนดบังคับให้ชาวบ้านเสียภาษีรายได้ประจำปีที่อำเภอ ชาวบ้านต้องแจ้งจำนวนสวนยางพาราที่ใช้ประโยชน์ได้แล้ว และปริมาณน้ำยางแต่ละวัน ชาวบ้านที่จ่ายภาษีแล้วจะได้รับเอกสารที่ชาวบ้านเรียกว่า “คูปองยางพารา” หากมีรายได้จากสวนยางมากกว่า ๑๐ แผ่นต่อวันจะต้องเสียภาษีเพิ่มอีกชาวบ้านเรียก “ภาษีรวย” [asil kaya]

ในปีเดียวกันได้มีการอพยพเข้ามาของคนจากบ้านเจ๊ะเห ตากใบเป็นจำนวนมาก มาจับจองพื้นที่ปลูกยางพารา การอพยพเข้ามาของคนไทย-พุทธ จากตากใบโดยผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เมื่อมีกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวในเขตเทือกเขาบูโด ชาวบ้านไทย-พุทธ รู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตจึงพากันอพยพออกไป

พ.ศ.๒๔๘๗ รัฐออก พระราชบัญญัติที่ดิน ชาวบ้านต้องแจ้งการครอบครองที่ดินทำกิน จดทะเบียนที่ดิน แบบ สก. ๑ หากไม่จดทะเบียนรัฐถือว่าขาดสิทธิในการครอบครองที่ดิน และที่ดินนั้นตกเป็นของรัฐ ชาวบ้านตะโหนดจึงพากันจดทะเบียนเพื่อได้หนังสือ สก. ๑ พื้นดินมีลักษณะใช้งานรวมกันอย่างที่อยู่อาศัย ที่นา สวนดุซง ไร่ ภูเขาจดทะเบียนเพื่อกันสิทธิ์ไม่ให้ตกเป็นของรัฐ

ในช่วงนี้ทางรัฐบาลได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรหันมาปลูกยาง เพื่อต้องการผลักดันให้ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจและส่งออกของไทย และพันธุ์ที่นิยมกันมากคือ เดอลี เพราะมีน้ำยางมากกว่าพันธุ์อื่นๆ

ใน พ.ศ.๒๕๐๓ มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพารา ตามพระราชบัญญัติพ.ศ.๒๕๐๓ ด้วยเหตุผลในการจัดตั้ง คือโดยที่สวนยางในประเทศไทยส่วนมากเป็นสวนเก่าและเป็นยางที่มีอายุงานพันธุ์ดี เป็นเหตุให้การผลิดยางไม่ได้ผลตามที่ควรจะได้และโดยที่การแก้ไขสภาพที่เป็นอยู่ดังกล่าวให้ดีขึ้น ต้องกระทำการด้วยการปลูกยางพาราพันธุ์ดีแทนยางเก่าจึงสมควรให้มีกฎหมาย จัดตั้งกองทุนขึ้นเพื่อใช้จ่ายในการนี้

พ.ศ. ๒๕๐๕ จากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ.๒๕๐๕ เพื่อให้มีบทบัญญัติในคณะกรรมการสงเคราะห์การทำสวนยาง มีอำนาจนำเงินที่เป็นดอกผลของเงินสงเคราะห์ ถ้าหากมีมาใช้จ่ายในการบริหารงานสงเคราะห์ การทำสวนยางและสงเคราะห์ผู้ทำสวนยางได้ตามความเหมาะสมและแก่บทบัญญัติให้เจ้าของสวนยางขนาดเล็กมีโอกาสได้รับการสงเคราะห์การทำสวนยางในที่ดินแปลงใหม่ได้มากขึ้น

เจ้าหน้าที่ของ สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) ได้ลงพื้นที่ไปบ้านกำนันและผู้ใหญ่บ้านตีกลอง (กาละ) ส่งสัญญาณขอให้ชาวบ้านออกมาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่มากำนันและ ได้ชี้แจงเกี่ยวกับกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง รัฐสนับสนุนให้มีการปลูกพันธุ์ดีแทนยางพันธุ์เก่า รัฐจะช่วยเหลือทั้งหมดให้เงิน ให้พันธุ์ ให้อุป และให้การดูแลในระยะเวลา ๑๐ ปี

แต่เหตุที่ชาวบ้านไม่ยอมรับการช่วยเหลือของรัฐบาลระบบ สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) เพราะทุกคนเห็นพร้อมกันหมดว่ารัฐจะมายึดที่ดินกลับคืนจากชาวบ้านเป็นเรื่องผิดปกติสำหรับชาวบ้าน ที่ผ่านมาก่อนนั้นไม่มีคำว่ารัฐให้สนับสนุนมีแต่บังคับจะเก็บภาษีเพียงอย่างเดียว

พ.ศ. ๒๕๐๘ มีกำนันคนหนึ่งชาวบ้านเรียกว่า นียอก ซึ่งเป็นคนเชื้อสายคนจีนซึ่งมีปู่ที่เข้ามาทำเหมืองแร่ในพื้นที่ บ้านบือลาแม หมู่ ๓ ตำบลสุวารี อำเภอรือเสาะในปัจจุบัน ได้ครอบครองที่ดินปลูกยางพารา ต่อมาหลานชาวบ้านเรียกว่า นีเยาะ ได้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่และกำนัน เจ้าหน้าที่ สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) ได้แต่งตั้งเป็นคณะกรรมการของ ส.ก.ย.ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้พูดคุยเชิญชวนผู้ใหญ่บ้าน สาอูดถึง ๒-๓ ครั้งเพื่อให้ทดลองรับกองทุน สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) สักแปลงหนึ่งเพื่อพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่าราชการมีความจริงใจมิได้ต้องการมาหลอกยึดที่ดิน

ชาวบ้านตามที่ชาวบ้านเข้าใจว่าหากทำรับกองทุน สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) แล้ว ราชการจะยึดเอาที่ดินเป็นของรัฐ จากความพยายามของกำนันและผู้ใหญ่ สาเหตุจึงตัดสินใจรับกองทุน สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) หนึ่งแปลงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๐ ไร่

ในช่วงเดียวกันนั้นที่ดินบริเวณบ้านตะโหนดได้มีการเปิดขายแก่คนภายนอก โดยเจ้าหน้าที่ฝ่าย สมุห์บัญชีอำเภอได้ร่วมมือกับกำนันคนหนึ่งในห้องถิ่น ใช้นโยบายฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติให้อำนาจในการ จัดการดูแลที่ดินในเขตนั้น ประกาศขายที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติซึ่งประกาศไว้เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๔ และ ที่ดินซึ่งเคยประกาศเป็นพื้นที่สงวนสำหรับเลี้ยงโค กระบือ โดยขายในราคาไร่ละ ๕๐๐-๑,๐๐๐ บาทซึ่งคน ในเขตบ้านโตนดไม่รู้เรื่อง คิดว่าเป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงทำให้คนจากภายนอกพื้นที่หลั่งไหลเข้า มาซื้อที่ดินในเขตหมู่บ้านตะโหนด เช่น คนมาจากเขตอำเภอปนาละและอำเภอยะหริ่งเข้ามาซื้อที่ดินมา ปลูกลำไยทำสวนยางพารา เป็นต้น

เวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๓-พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นระยะเวลา ๕ ถึง ๑๐ ปี อยู่ในระยะเวลาของการรอคอย เป็นบทพิสูจน์ของประชาชนบ้านตะโหนด กรณีการรับกองทุน สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำ สวนยาง) ปลูกลำไยพันธุ์ดี เป็นคนแรกและแปลงแรกของผู้ใหญ่สาอุด เมื่อสิ้นสุดระยะเวลา ๑๐ ปี อยู่ในความ รับผิดชอบและดูแลของ สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) และให้ผู้ใหญ่สาอุดเริ่มกริดเอา น้ำยางได้แล้ว ผู้ใหญ่สาอุดได้เชิญญาติซึ่งเป็นคนมาจากเขตอำเภอซึ่งอที่มีประสบการณ์ในการกริดยางและ ทำแผ่นยางมาแล้วเพราะ เคยกริดยางที่สวนคนอังกฤษ “บูเกะกายูละ” ภูเขาไม้ผาด สรุปลงแล้วข้อพิสูจน์ ออกมาว่าเป็นความจริงทุกประการดังที่ประกาศไว้ คือ

ให้เงิน ให้พันธุ์ยาง ให้ปุ๋ย ให้เงินงวดสุดท้ายเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาได้เป็นก้อนใหญ่โต ได้น้ำยางออก มามาก เหลือแล้ว ๒ แผ่นยางต่อไร่ ไม่ยึดที่ดินอย่างที่ชาวบ้านคิดไว้

หลังจากประชาชนบ้านตะโหนดและบริเวณใกล้เคียงได้ลงทะเบียนขึ้นเสนอขอรับกองทุนสกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) จนต้องรอคิวยาวเหยียดทีเดียว ประชาชนเริ่มขยายพื้นที่ทำไร ตามด้วยการปลูกลำไยพาราในเขตป่าสงวนที่เจ้าหน้าที่เปิดขายให้กับประชาชนโดยใช้นโยบายความมั่นคง แห่งชาติ

ชาวบ้านทุกคนสนใจรับกองทุนสงเคราะห์ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การ ทำสวนยาง) ใช้ระเบียบอย่างเข้มงวดต่อผู้ประสงค์รับกองทุนสงเคราะห์นี้ คือ ที่แต่ละแปลงต้องมีเนื้อที่อย่าง น้อย ๓ ไร่ ต้องมีต้นยางเก่าอย่างน้อย ๒๐ ต้น ต่อไร่ ทุกแปลงที่ขอรับกองทุนสงเคราะห์ต้องตัดโค่นให้หมด ถ้าเก็บไว้ ต้นไม้อื่นๆ ๑ ต้นจะตัดออกเนื้อที่ละครั้งไร่ออกจากกองทุน

รัฐใช้เหตุผลการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับที่ ๓ พ.ศ.๒๕๑๘ เนื่องจากไม้ยืนต้นบางชนิด เช่น มะพร้าว ปาล์มน้ำมันและผลไม้ต่างๆ เป็นพืชสำคัญในทางเศรษฐกิจ สมควรจะได้ ส่งเสริมหรือสงเคราะห์ ให้มีการปลูกแทนต้นเก่าที่ให้ผลน้อยกว่าเพื่อให้ได้ผลยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับต้นยางพารา จึงจำเป็นต้องขยาย วัตถุประสงค์ของกองทุนสงเคราะห์ การทำสวนยางให้สามารถให้การสงเคราะห์การปลูกแทนสวนไม้ยืน

ต้นได้ด้วยโดยใช้เงินทุนค่าใช้จ่ายในการให้สงเคราะห์จากรัฐบาลหรือจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรจึงจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

ชาวบ้านตะโหนดรับกองทุนสงเคราะห์ สกย. (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง) การปลูกเป็นสวนมะพร้าวแทนเนื่องจากมะพร้าวมาแรงเป็นความต้องการของตลาด เฉลี่ยราคาลูกละ ๓ บาท เป็นโอกาสเหมาะพอดีกับรัฐได้เปิดขยายกองทุนสงเคราะห์ปลูกแทนได้ถือเป็นประเภทไม้ยืนต้นเป็นพืชเศรษฐกิจ

ในอดีตปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ยางกิโลกรัมละ ๑๐ บาท ชาวบ้านดีใจมากแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ราคายางถึงกิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท ราคายางพาราได้ขึ้นสูงอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน อาชีพการทำสวนยางจึงดึงดูดผู้คนจากหลากหลายสารทิศเข้ามาสู่ภูเขามากขึ้น แต่ในทางตรงข้าม ไม่ผลอย่างลองกองกลับราคาตกต่ำที่สุด ราคากิโลกรัมละ ๕-๑๐ บาท เมื่อซื้อในท้องถิ่น จากอดีตเคยมีราคาสูงถึงกิโลกรัมละ ๑๐๐-๑๕๐ บาท

กฎเกณฑ์ของกองทุนของชาวบ้านในการปลูกยางพารา จึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้ สวนดงถูกลดพื้นที่และหายไป ชาวบ้านที่เคยอยู่ในจารีตแต่เดิมที่ใช้พื้นที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันเพราะมีความไว้วางใจในความเป็นเครือญาติเดียวกัน ซึ่งสุดท้ายแล้ว กลายเป็นปัญหาเรื่องการแสดงสิทธิเจ้าของที่ดินในรุ่นหลานเหลน การตื่นตัวการปลูกยางพาราที่ให้ผลตอบแทนดี และจำนวนชาวบ้านที่มีมากขึ้นทุกขณะ ทำให้มีความต้องขยายพื้นที่ในการปลูกยางรวมถึงพื้นที่อยู่อาศัยมากขึ้น จนเป็นเหตุสำคัญในการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนในที่สุด

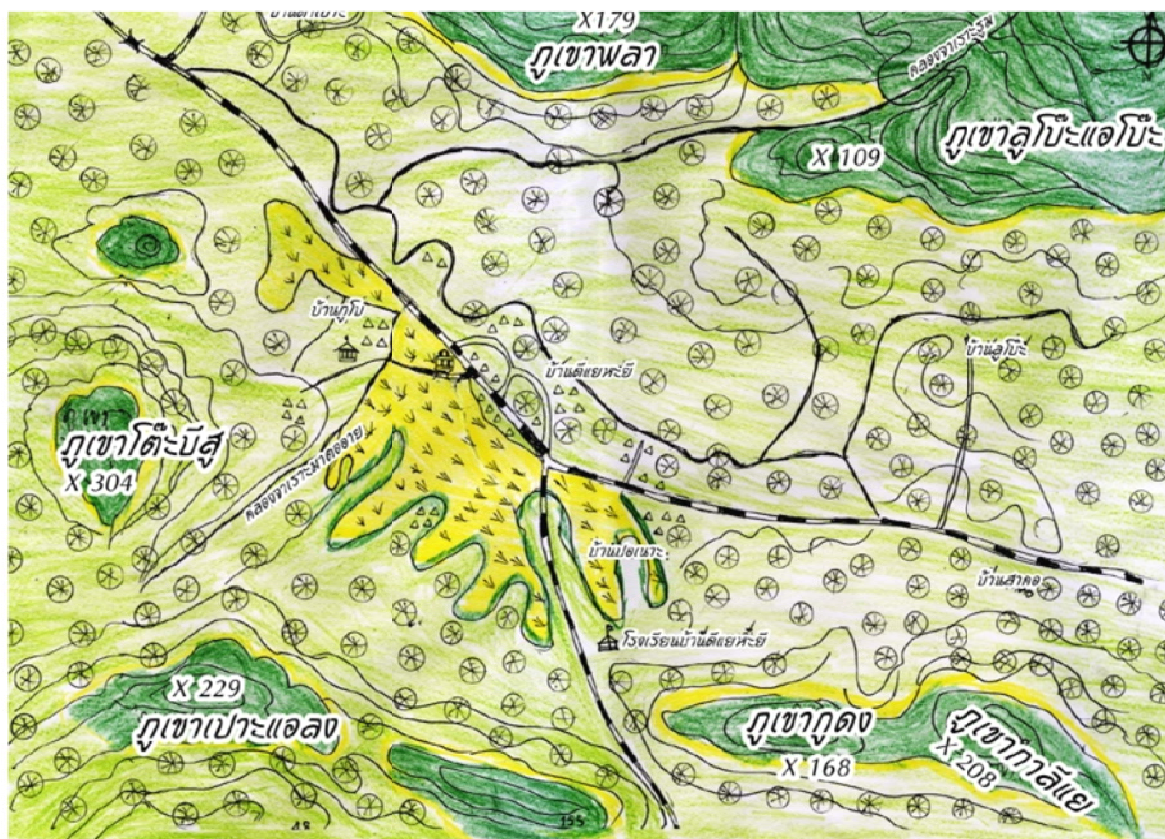
การปลูกลองกอง

ในเขตบ้านตะโหนดชาวบ้านที่ปลูกลองกอง มีอยู่แค่ ๒ คนเท่านั้น และเป็นคนมาจากต้นหยงมัส อำเภอระแงะ สาเหตุของการย้ายเข้ามาอยู่ในเขตบ้านตะโหนดเพราะที่บ้านนั้นไม่มีความปลอดภัยต่อชีวิต เพราะเกิดการปะทะบ่อยครั้งจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ต่อกลุ่มขบวนการ จึงอาศัยเพื่อนของญาติเข้าไปอยู่ที่บ้านตะโหนด คนแรกยังไม่มีครอบครัวจึงได้แต่งงานกับลูกสาวชาวบ้านตะโหนด คนที่สองมีครอบครัวและมีลูกโตเป็นหนุ่มสาว ลูกก็ได้เข้ามาแต่งงานที่บ้านตะโหนดและซื้อที่ดินทำสวนปลูกยางพาราได้นำต้นกล้าของลองกองมาปลูกในเขตบ้านลูโบ๊ะซึ่งติดกับบ้านตะโหนด ลูโบ๊ะ คือบึงน้ำใหญ่ที่เดิมเคยเป็นของเจ้าเมืองซึ่งในสมัยนั้นยังเป็นป่าที่ต้องอาศัยเวลาถึง ๖-๗ ปี จึงออกลูกมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๓๐ ลูกลองกองมีราคาแพงมาก และมีคนจากเขตอำเภอระแงะมารับซื้อในสวนด้วยราคากิโลกรัมละ ๑๐๐-๑๒๐ บาท เฉลี่ยแล้วลูกลองกองราคาลูกละ ๓.๕๐ - ๔ บาท ชาวบ้านสองคนนั้นได้รับเงินจากการขายลูกลองกองถึงหลักแสนทีเดียว นอกจากนั้นยังได้รับเงินจากการขายเมล็ดลูกลองกองอีกต่างหาก เมล็ดลูกลองกองนั้นได้ขายในกิโลกรัมละ ๑,๐๐๐ - ๑,๕๐๐ บาท

ช่วงนั้น ผู้ที่มีต้นลองกอง เมื่อขายผลผลิตได้ผลดีจึงมีการยกฐานะของตัวเองต่างๆ นานา เช่น สร้างบ้านใหม่ใหญ่โต ซื้อรถยนต์ใหม่แก่ตัวเองและลูก ซื้อเครื่องประดับกำไลทองและสร้อยคอแก่ภรรยา ส่วนชาวบ้านที่ยังไม่มีลองกองที่สังเกตว่าเพื่อนบ้านรวยมีเงินซื้อทุกอย่างก็เพราะมีส่วนลองกอง

พื้นที่สีเขียวอ่อน แสดงว่าบริเวณนี้เคยใช้พื้นที่ปลูกพืชไร่แบบหมุนเวียน เมื่อเริ่มมียางพาราเข้ามาจึงเริ่มเปลี่ยนเป็นการใช้พื้นที่แบบคงที่ จึงกลายเป็นบริเวณที่เป็นสีเขียวอ่อน

เมื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในการใช้พื้นที่ ในระยะแรกและระยะต่อมาแล้วจะเห็นได้ว่า บริเวณสีน้ำตาลเดิมเป็นการทำไร่ ก่อนยางพาราเข้ามาก็ยังใช้การปลูกพืชหมุนเวียนกันไม่เปลี่ยนแปลง จนยางเข้ามามีการขยายพื้นที่กินขอบเขตไปจนถึงบ้านดูโ๊ะ แล้วเริ่มเอาพื้นที่ไร่เปลี่ยนไปปลูกยางพาราแทน จนพื้นที่ไม่สามารถปลูกพืชไร่แบบหมุนเวียนกันได้แต่กลายเป็นการปลูกยางพารา ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่แบบคงที่แทนและไม่สามารถแก้ไขหรือกลับไปปลูกพืชไร่ได้อีก ฉะนั้น ชาวบ้านจึงเริ่มขยายพื้นที่เข้าสู่เขตพื้นที่ป่าไปเรื่อยๆ ซึ่งจะเห็นว่าทุกปีต้องขยายพื้นที่เข้าป่าเพื่อหาพื้นที่ใหม่ปลูกพืชไร่และปลูกข้าว พอหลังเก็บเกี่ยวก็ลงยางพารา แล้วก็ทำเหมือนเดิมเช่นนี้อีกต่อไปเรื่อยๆ

— ทางเดินเท้า (สมัยอดีต)

— คลอง

- - - เขตแดน

▬ ถนน

⊗ ยางพาราพันธุ์ดี

* ยางพาราพันธุ์พื้นเมือง

● สวนตุง

⬡ สวนผลไม้

↓ เสาข้าว

⌵ พืชไร่ (ข้าวหอยอดหลุม)

△ ที่อยู่อาศัย

ภาพแผนที่แสดงการเข้ามาของยางพาราพันธุ์ดี ที่กองทุนสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางให้การสนับสนุน

อธิบายการใช้ที่ดินเมื่อมีการเข้ามาของยางพาราพันธุ์ดี ที่กองทุน สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง สนับสนุน

เป็นยุคของกองทุนสงเคราะห์ยางพันธุ์ดี (สกย.) เนื่องจากหน่วยงานนี้เข้ามาในพื้นที่และให้การสนับสนุนการปลูกยางพันธุ์ดี จึงทำให้ชาวบ้านเห็นว่ายางพันธุ์ดี (สกย.) นำเข้ามานี้มีน้ำอย่างมาก สร้างรายได้ที่ดีแก่ชาวบ้าน ชาวบ้านจึงเริ่มขอทุนจาก สกย. อย่างรวดเร็ว เปลี่ยนสวนยางเก่าที่ปลูกอยู่เป็นสวนยางพันธุ์ใหม่ และเกิดการรุกเข้าไปในพื้นที่ป่าดงดิบ

จะเห็นว่า กลุ่มที่เป็น **พื้นที่สีเขียว** ซึ่งแต่เดิมคือป่าดงดิบบนภูเขาลูโป๊ะแอ โป๊ะ ภูเขากาลิเย ภูเขาภูดง ภูเขาโตะบีสู ภูเขาเปาะแอลง ได้กลายเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่ไปหมด ซึ่งแสดงด้วยสีเขียวอ่อน จากบริเวณที่เคยเป็นป่ากลับลดน้อยลง เหลือพื้นที่ป่าเพียงกลุ่มย่อยๆ แทน ส่วนไม้ในป่าดงดิบที่ถูกโค่นลงเพื่อนำพื้นที่มาปลูกยางพาราก็ได้มีสัมปทานป่าไม้เข้ามาตัดและรับซื้อไม้จากชาวบ้านเอาไปหมด เนื่องจากการปลูกยางพาราของ (สกย.) มีระเบียบและเงื่อนไขว่า ถ้ามีพื้นที่ดิน ๓ ไร่ขึ้นไป จะต้องเป็นที่ว่างเปล่าห้ามมีพืชไร่อื่นๆ ปลูกร่วมในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้สวนดงซึ่งที่ปลูกเป็นกลุ่มพันธุ์ไม้ เช่น ทุเรียน ลองกอง มังคุด สะตอ และไม้ดั้งเดิมต่างๆ ก็สูญหายไปหมดเช่นกัน

อธิบายการใช้ที่ดินที่แสดงการปลูกสวนลองกองที่บ้านโหนด

การเปลี่ยนแปลงของสวนยางพาราและการเข้ามาของลองกอง เมื่อลองกองเข้ามาสีเขียวตรงขอบภูเขาจะเต็มไปด้วยลองกอง จึงเป็นการทำให้เห็นได้ชัดว่าเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่จากยางพาราเป็นลองกองเข้ามาแทรกแทน แล้วพื้นที่ที่เป็นคูขงเดิม ก็ได้กลายเป็นสวนคูขงที่ปลูกแต่ลองกองเต็มไปหมด ต้นไม้ชนิดอื่นเช่นเงาะก็ตัดทิ้งไปแล้วเอาลองกองลงปลูกแทน

การปลูกลองกองได้ขยายในเขตป่าเขาทั้งป่าดงและป่าไผ่ พื้นที่ในเขตป่าทั้งหมดนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งได้
จากเจ้าหน้าที่รัฐเปิดขายให้กับประชาชนราคาไร่ละ ๕๐๐ บาทในปี พ.ศ.๒๕๐๘ ใช้นโยบายความมั่นคง
แห่งชาติในสมัยนั้น ชาวบ้านบางคนก็ได้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ ทำไร่ปลูกยางพารา เมื่อยังมีที่ว่างอยู่ก็ปลูก
ลองกอง กลุ่มคนพวกที่มีพื้นที่น้อยในเขตหมู่บ้าน และกลุ่มคนที่มีพื้นที่มากในเขตหมู่บ้านก็ไม่ได้ทำ

ประโยชน์จากพื้นที่ซื้อมาและปล่อยเป็นป่าดงเหมือนเดิม พอมาในรุ่นหลานเป็นโอกาสพอดีกับกระแสการปลูกลองกอง ทำให้มีการบุกเข้าไปปลูกในสวนดง ชาวบ้านนำลองกองเข้าไปปลูกบริเวณใจกลางพื้นที่ของสวนดง ซึ่งเดิมขางพาราก็ปลูกแบบบุกรุกพื้นที่อยู่บริเวณรอบนอกสวนดงอยู่แล้ว จึงทำให้สวนดงหายไปมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในการใช้ที่ดิน

จากอดีตจนถึงปัจจุบันลักษณะการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของชาวบ้านตะโหนดมีลักษณะซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ จากเดิมกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของส่วนรวม เข้ามาเป็นการมองที่ดินแบ่งแยกการใช้และกรรมสิทธิ์ตกเป็นของปัจเจกบุคคล การเปลี่ยนแปลงไปเกิดจากสาเหตุดังนี้

การทำมาหากินทางการเกษตรที่เปลี่ยนแปลง

ในอดีตอาชีพเพื่อยังชีพของชาวบ้านคือการทำนา ทำไร่และเก็บของป่าล่าสัตว์ ซึ่งมีฤดูกาลทำกับกิจกรรมการดำเนินชีวิตและมีความสัมพันธ์กับลักษณะการใช้พื้นที่ รูปแบบการใช้ที่ดินเป็นการร่วมกันทำงาน พื้นที่ที่มีการใช้แลกเปลี่ยนไม่หยุดนิ่งตายตัวว่าของใครของมัน แม้พื้นที่นาซึ่งมีความเป็นเจ้าของชัดเจนก็มีประเพณีวัฒนธรรมการลงแรง ลงแขก ช่วยกันทำงาน แล้วแบ่งปันผลผลิต ส่วนรวมใครจะใช้สอยอย่างไรก็ได้เพียงแต่บอกให้รับรู้ ในสวนดงหรือสวนแบบเครือญาติมีการจัดการสิทธิในการเก็บกินตามสายตระกูลที่ร่วมสายเครือญาติ มีการตั้งหัวหน้าคอยจัดสรรการเก็บกินผลผลิตจากสวนส่วนใหญ่เป็นต้นทุเรียน บางคืนมีสมาชิกตามสายเครือญาติเฝ้ารอเก็บผลร่วมร้อยคน

ป่าเขามีการเป็นเจ้าของเพียงไม้ต้นที่มีราคา เช่น ต้นตะเคียน ต้นยาง นอกจากนั้น พื้นที่นั้นก็เป็นของการเข้ามาของพืชพันธุ์ใหม่อย่าง ขางพารา ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปและลักษณะการใช้พื้นที่เปลี่ยนไปด้วย

การเข้าโครงการกับ สกย. ต้องทำการปลูกเป็นแถวเป็นตอน และในสวนยางห้ามปลูกพืชชนิดอื่นแซมเพื่อง่ายในการดูแลตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ สกย. และที่ดินนั้นต้องมีเจ้าของมีเอกสารสิทธิ์ชัดเจน สวนแบบเครือญาติ สวนดง ญาติพี่น้องที่มีสิทธิต่างต้องการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่ดินนั้น บ้างสายตระกูลจัดการตกลงแบบปรองดองกันได้แต่บ้างสายตระกูลก็ตกลงกันไม่ได้ต้องใช้วิธีการแบ่งแยกที่ดิน บ้างใช้วิธีขายสวนแล้วแบ่งเงิน

ในเวลาต่อมาเมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้นระบบตลาดได้เข้ามาถึงพื้นที่ท้องถิ่น ไม้ผลพื้นเมือง อย่างลองกอง มีราคาดี ทางสำนักงานเกษตรมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกไม้ผล เงาะ โรงเรียน ทุเรียนพันธุ์ มังคุด ชาวบ้านจึงเปลี่ยนพื้นที่สวนแบบเดิมเป็นสวนผลไม้ บ้างก็บุกเบิกพื้นที่ป่ารวมกลุ่มกันจับจองพื้นที่ ที่ดินจึงมีเจ้าของชัดเจน การร่วมรวมกันทำนา ทำไร่ แทบไม่มีเหลือ แต่ละคนต่างเร่งจัดการดูแลสวนของตนเองไม่มีเวลาให้เหลือช่วยคนอื่น

การทำนาในบ้านตะโหนด

แต่ในกลุ่มผู้หญิงยังคงใช้เวลาว่างจากงานบ้านก็รวมกลุ่มเพื่อนบ้าน เครือญาติทำไร่ในพื้นที่สวนยางที่เพิ่งโค่น ซึ่งเจ้าของจะให้มีการเว้นว่างจากการปลูกสักปีสองปีเพื่อทำไร่ปลูกพืชโตเร็วเป็นการคืนความสมบูรณ์แก่พื้นที่

การเปลี่ยนแปลงของสวนดუซง สวนดูซงเป็นของส่วนกลางของตระกูล แต่เมื่อมีการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ การใช้สิทธิในพื้นที่ร่วมกันได้เปลี่ยนแปลงไป

เริ่มจากถ้าลูกหลานคนใดจับจองหรือจัดสวนดูซงเป็นสัดส่วน เช่น ตรงนั้นมีต้นทุเรียนมากก็จัดเป็นร่องสวนทุเรียน หรือร่องสวนหมาก หรือร่องสวนมะพร้าว ก็จะเริ่มแบ่งกรรมสิทธิ์ชัดเจนและลักษณะของการใช้สิทธิในพื้นที่สวนดูซงร่วมกันในสายตระกูลก็หายไปกลายเป็นสิทธิในพื้นที่ส่วนบุคคลแทน

การแบ่งสิทธิเฉพาะบุคคลชัดเจนมากขึ้นเมื่อรัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทโดยออกกฎระเบียบเกี่ยวกับที่ทำกินของชาวบ้าน โดยให้จดทะเบียนหรือเอกสารสิทธิในพื้นที่ของตนเอง คือ สค. ๑ จาก สค. ๑ ก็พัฒนาเป็น นส. ๓ ก. ออกเป็นโฉนดที่ดิน ที่ดินซึ่งมีการใช้งานร่วมกันตามวัฒนธรรมของคนบ้านตะโหนด เช่น ที่อยู่อาศัย ที่นา สวนดูซง และไร่ ลูกจดทะเบียนใส่ชื่อของปัจเจกเพื่อกันสิทธิไม่ให้ตกเป็นของรัฐ

แต่การใช้สิทธิในสวนดูซงยังคงถือธรรมเนียมปฏิบัติเดิมทุกคนในสายตระกูลใช้สิทธิในสวนดูซงนั้นได้ แต่ต่อมาเมื่อเปลี่ยนเป็น นส. ๓ และมีการใช้ระบบเปลี่ยนสินทรัพย์เป็นทุนของรัฐเริ่มเข้ามาในหมู่บ้าน การที่มีชื่อในเอกสารสิทธิที่เป็นของผู้ดูแลโดยปริยาย และลูกหลานของผู้ดูแลก็เข้ามาจับจองเป็นเจ้าของสวนซึ่งถือว่าตัวเองมีสิทธิ์เพราะมีชื่อในเอกสารสามารถนำสวนนี้ไปใช้ได้โดยถูกกฎหมาย ทำให้จารีตธรรมเนียมปฏิบัติเดิมที่ทุกคนมีสิทธิในพื้นที่สวนดูซงล่มสลายไป

เมื่อไม้ยางพารามีราคาในช่วง ประมาณ ๒๐ ปีที่แล้ว จึงมีกลุ่มคนจากจังหวัดระยองมาตั้งบริษัทใน จังหวัดยะลา โดยอาศัยบารมีนักการเมืองในท้องถิ่นคนหนึ่ง และได้แต่งตั้งหลานนักการเมืองผู้นั้นเป็นฝ่าย จัดหาไม้ยางพาราเข้าบริษัท มีเงินเดือนประจำตำแหน่งและได้เงินจากค่าไม้ยางพารา

วิธีการจัดหาไม้ยางพาราก็คือการเป็นนายหน้าเพื่อไปติดต่ออีกทีกับผู้ที่มีการมีในพื้นที่ ถึงจะได้ ติดต่อกับเจ้าของสวนยางพารา การจัดซื้อแล้วแต่บริษัทจะตีราคาแบบเหมาทั้งสวนหรือตีราคาแต่ละไร่ เป็น หน้าที่ของพนักงานบริษัทฝ่ายตีราคา ซึ่งราคาของไม้ยางพาราขยับสูงขึ้น ไปเรื่อยๆ เนื่องจากมีหลายบริษัทมา เปิดรับซื้อ จึงมีการแข่งขันราคากันจึงทำให้ราคาไม้ยางสูงขึ้น

ขณะนั้นได้ทำสวนยางพารากับทำสวนลองกองไปพร้อมๆ กัน แต่ละคนอยากจะขยายพื้นที่ของตัวเองทำสวนยาง สวนลองกองจึงรวมกลุ่มส่งตัวแทนไปพูดคุยกับนายหน้าที่เปิดขายที่ดินบนภูเขาเขตอำเภอ ศรีสาคร ซึ่งเป็นเขตป่าสงวนแต่เขาอาศัยบารมี เช่น ผู้ใหญ่ในเขตพื้นที่นั้นร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำการ ขยายพื้นที่ให้กับชาวบ้านศรีสาคร โดยได้รับสัญญาจากรัฐโดยตกลงกันว่าเมื่อขยายป่าสงวนจะได้รับส่วนแบ่ง ที่เปอร์เซ็นต์ ซึ่งขายตั้งแต่ยุคลองกองมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าดงขายในราคา ๒๕ ไร่ ราคา ๕๐,๐๐๐ บาท

เมื่อไม้ยางพารามีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ กลายเป็นสิ่งผลักดันให้ชาวบ้านใช้เงินมากขึ้นไปด้วย การยืม ของกองทุนสงเคราะห์ สกย. ขยายเพิ่มมากขึ้นเพราะมีการขายไม้ยางพาราเป็นการใช้จ่าย ทั้งๆ ที่ยังมีอายุการ ใช้งานอยู่ ทางเจ้าหน้าที่ สกย.พยายามออกกระเปียบบังคับให้มีการเปรียบเทียบสวนยางพาราไม้ยางยังไม่มี ราคาอายุการใช้งานถึง ๒๐ ปี ในเมื่อไม้ยางพารามีราคาอายุการใช้งาน ๑๐ ปี แต่เนื่องจากไม้ยางมีราคาสูง มากขึ้นทุกปี นายหน้าหรือผู้มีการมีในพื้นที่อยากจะได้ครอบครองไม้ยางพาราให้ได้มากที่สุดเพื่อจะทำ เกรดกับบริษัทเพื่อจะได้ผลประโยชน์มากขึ้น จึงรวบรวมรายชื่อและเอกสารต่างๆ ของชาวบ้านที่อยากขาย ไม้ยางพาราแล้วได้ยื่นเสนอกับเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์ สกย. มีการพูดคุยมีข้อตกลงกัน แล้วจึงบอกกับ เจ้าของสวนตัดโค่นต้นยางได้แล้ว แม้ว่า โดยปกติแล้วนับตั้งแต่ยื่นขอกับเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์แล้ว ต้องรอภายใน ๖ เดือนจะออกบัตรให้เป็นการแสดงว่าได้รับการอนุมัติแล้วเจ้าของสวนจึงจะตัดโค่นขายได้

การประกาศอุทยานบูโด-สุไหงปาดี พ.ศ. ๒๕๔๑

การประกาศเขตอุทยานบูโด – สุไหงปาดี ได้สร้างปัญหาให้กับชาวบ้านคือ เขตอุทยานทับที่ทำกิน ของชาวบ้านหมู่บ้านตะโหนดและหมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่เรียงรายรอบภูเขาบูโด การประกาศพื้นที่ป่าบูโดเป็น พื้นที่ของรัฐและเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ทำโดยที่ชาวบ้านไม่เคยทราบล่วงหน้าเลย และไม่มีการการแจ้งให้ ทราบ ไม่มีการทำประชาพิจารณ์ให้ประชาชนรับรู้และมีส่วนร่วม แต่กลับหลอกลวงปิดหูปิดตาชาวบ้าน

ก่อนหน้านั้น เจ้าหน้าที่มีคำสั่งให้ผู้นำท้องถิ่นหมู่บ้านที่อยู่เรียงรายรอบภูเขาบูโด เอาลายมือชื่อของ ชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีที่ทำกินบนภูเขา โดยหลอกว่าเจ้าหน้าที่จะออกหนังสือเอกสารสิทธิในที่ทำกินแก่ ชาวบ้านในเขตป่าสงวน เพราะพื้นที่นั้นเต็มไปด้วยยางพารา สวนดง สวนลองกอง ของชาวบ้านอยู่แล้ว ชาวบ้านเชื่อและไว้วางใจในตัวของผู้นำคือกำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงร่วมกันลงลายมือชื่อ แต่เมื่อลงชื่อไปแล้ว

กลับประกาศว่า รายชื่อที่ชาวบ้านได้ร่วมลงนามนั้นเป็นเรื่องที่ชาวบ้านยินยอมให้ประกาศพื้นที่ทำกินนั้นเป็นเขตป่าสงวนแทน

มีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้หนึ่งทำงานอยู่ที่อุทยานแห่งชาติ อำเภอบาเจาะ เล่าให้ฟังว่า ผู้ใหญ่และกำนันในเขตพื้นที่ซึ่งมาล่ำรายชื่อชาวบ้านนั้น จะได้เงินในการล่ำรายชื่อนี้ จากทางการคนละ ๒-๓ หมื่นบาท ที่แรกชาวบ้านก็ไม่เชื่อว่าจะมีการประกาศแบบนี้ แต่ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ทางการได้ประกาศว่าบริเวณพื้นที่เขตล้อมรอบเทือกเขาบูโด-สุไหงปาดี เป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านรู้ว่าตนเองโดนหลอกและกลับกลายเป็นว่าพื้นที่ทำมาหากินอยู่เดิมกลับเป็นการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติแทน และในการประกาศให้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาตินั้นจะมีระยะเวลาประมาณ ๔๐ วัน ที่จะให้ชาวบ้านไปร้องเรียนกับทางการว่าพื้นที่นั้นชาวบ้านทำกินมาอยู่ก่อนแล้ว แต่ชาวบ้านไม่ได้รับรู้เรื่องสิทธิในการร้องเรียนเลยจึงทำให้เวลาล่วงเลยไป กลายเป็นว่าชาวบ้านยินยอมให้ทางการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ซึ่งได้ประกาศพื้นที่ทั้งหมดว่า บริเวณนี้เป็นอุทยานแห่งชาติทั้งหมด แต่ยังไม่ได้ลงเขตในพื้นที่ว่าพื้นที่ใดบ้าง ในช่วงนั้นที่ทางการประกาศมีกลุ่มองค์กรเอ็นจีโอซึ่งทำงานเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวต่อต้านการสร้างเขื่อนสายบุรีอยู่ในพื้นที่ ชาวบ้านในเขตบ้านบูโด-สุไหงปาดีก็ได้รวมตัวกันและส่งตัวแทนเข้าร่วมกลุ่มเพื่อไปดูพื้นที่ต่างๆ ใน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ที่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับพื้นที่ทำกินและได้เข้าร่วมประชุมกับเอ็นจีโอ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขระยะยาวเกี่ยวกับที่ทำกินของชาวบ้าน โดยได้ยื่นเรื่องรวมเข้ากับกลุ่มของสมัชชาคนจนบรรจุเข้าร่วมเป็นปัญหาที่ทำกินกับที่อยู่อาศัย แต่ก็ได้ผลในระดับหนึ่ง

พวกตัวแทนชาวบ้านได้ต่อสู้ทุกวิถีทางโดยไปเรียกร้องกับ สมาชิกวุฒิสภา (สว.) ซึ่งได้ลงเข้าไปดูสภาพปัญหา ชาวบ้านก็จัดเวทีเล่าถึงปัญหาความเป็นมาต่างๆ บอกความต้องการพื้นที่ทำกินและการออกเอกสารสิทธิของชาวบ้านในสมัยนั้น ชาวบ้านพยายามหาหลักฐานต่างๆ มาแสดงว่าเขตพื้นที่นั้นเป็นเขตทำกินของชาวบ้านมาช้านาน แต่ทางราชการก็ไม่เชื่อเพราะเขาไม่รู้จักสวนดุซง ไม่รู้ว่ามีดินทุเรียนใหญ่มากที่ชาวบ้านดูแลกันมาแต่ดั้งเดิม ไม่รู้นั่นคือที่ทำกินของชาวบ้าน เพราะเวลาที่ทางราชการจะปักเขตจะดูจากพื้นที่ทางอากาศว่าเห็นต้นไม้ใหญ่เยอะๆ ก็บอกว่าตรงนี้เป็นเขตอุทยาน แต่ไม่ได้ลงมาดูในพื้นที่จริงๆ ว่าชาวบ้านแถบนี้ดูแลใช้พื้นที่มาอย่างต่อเนื่องและยาวนานอย่างไร

ต่อมาเรื่องก็เงียบหายไป ทางสว. ก็ไม่ได้เข้ามาช่วยชาวบ้านจริงจัง ชาวบ้านจึงต้องช่วยตนเองโดยเริ่มใช้ไม้แข็งกับทางภาครัฐโดยทำการเคลื่อนไหวแบบเงียบๆ และจะไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปในพื้นที่เพื่อปักหลักเขตแดนพื้นที่อุทยาน โดยบางครั้งก็ใช้นางสติกหรือเอาหินปาใส่เจ้าหน้าที่ ทำให้เจ้าหน้าที่ล่าถอยไป จนทุกวันนี้เรื่องก็เริ่มเงียบไปแต่ชาวบ้านในพื้นที่ก็ยังรวมตัวต่อสู้และรออยู่ว่าทางการจะทำการแก้ไขอย่างไรจนถึงทุกวันนี้

หลังจากกลุ่มชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันต่อสู้กับทางอุทยาน หน่วยงานรัฐอื่นๆ ก็พยายามบีบชาวบ้านทุกทาง เช่น เจ้าหน้าที่ สกย. ได้ประกาศไม่รับทำกองทุนสงเคราะห์แก่ชาวบ้านที่มีสวนยางอยู่ในเขตอุทยาน

ในเขตบ้านตะโหนด นอกจากเป็นพื้นที่ขัดแย้งเรื่องการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดีทับที่ดินของชาวบ้านแล้ว ยังเป็นพื้นที่ขัดแย้งในเรื่องการอนุรักษ์สัตว์ป่าอีกด้วย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จังหวัดได้แจกจ่ายงบประมาณตำบลละล้านเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ แต่ทางอำเภอต้องการให้จัดตั้งเป็นสำนักงานด้านอนุรักษ์นกเงือกซึ่งเป็นนกใกล้สูญพันธุ์ แต่ชาวบ้านต้องการนำเงินมาใช้ในการกระตุ้นเศรษฐกิจ จึงเกิดการขัดแย้งทางแนวคิดการจัดการป่า เพราะชาวบ้านมองว่าพื้นที่ป่าเป็นเขตที่พวกเขามีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์ พวกเขามีduceงสวนผลไม้ของบรรพบุรุษอยู่บนเขา หากทางราชการมาประกาศเป็นเขตอนุรักษ์พวกเขาก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้อีก

การใช้พื้นที่ป่าของชาวบ้านถูกมองเป็นการทำลายป่า ทำลายธรรมชาติและจะถูกเจ้าหน้าที่จับกุมเจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจว่าทำไมชาวบ้านจึงประท้วงการประกาศเขตอุทยานและไม่ต้องการตั้งศูนย์อนุรักษ์นกเงือกความคิดของชาวบ้านก็คือ หากที่ดินตกเป็นของรัฐเมื่อใด ความสามารถในการเรียกร้องต่อสู้จะค่อยๆ หดลง ดังนั้น ชาวบ้านจึงเลือกไม่ยอมตกลงกับข้อเสนอของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกรณีใด

ปัจจุบันการแก้ปัญหาเขตอุทยานทับที่ทำกินของชาวบ้าน มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหรือ พอช. มาเป็นประสานให้เกิดการพูดคุยกันระหว่างชาวบ้านกับรัฐ แนวทางที่ พอช. ใช้ เป็นสิ่งที่ชาวบ้านเคยเสนอในการประท้วงเรียกร้องที่หน้าทำเนียบว่า ไม่ให้ใช้ภาพถ่ายทางดาวเทียมเป็นเครื่องมือในการจำแนกประเภทของป่า ภาพถ่ายทางดาวเทียมไม่สามารถจำแนกประเภทของชนิดป่าได้อย่างถูกต้องว่าไหนเป็นป่าไหนเป็นส่วนของชาวบ้านที่เป็นสวนดงเป็นส่วนทุเรียนอายุกว่าร้อยปี ชาวบ้านต้องการให้ทางเจ้าหน้าที่อุทยานร่วมกันไปดูพื้นที่จริงบนภูเขาเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นพื้นที่สวนของชาวบ้านจริง

นอกจากนั้น พอช. ได้ให้ท้องถิ่นที่มีปัญหาเขตอุทยานทับที่ทำกินได้จัดหาบุคลากรในชุมชนที่เรียนจบปริญญาตรีแต่ยังไม่มียานทำงานฝึกอบรมกับ พอช. ในเรื่องการทำรังวัดที่ดิน การเขียนแผนที่ การอ่านพิกัด GPS การอ่านภาพถ่ายทางอากาศ การอ่านแผนที่มาตราส่วน ๑: ๕,๐๐๐ เพื่อทำแผนที่ข้อมูลที่ดินภาคชาวบ้านแต่ใช้วิธีการและเทคโนโลยีที่หน่วยงานของรัฐยอมรับ ในส่วนหน่วยงานของรัฐมีนายอำเภอเป็นประธานและมีป่าไม้อำเภอ ที่ดินอำเภอ เป็นคณะกรรมการร่วม ในการออกไปหาข้อมูลทำแผนที่หาตำแหน่งบนภูเขา

ในภาคชาวบ้านนั้นการออกปฏิบัติงานต้องร่วมกันหลายฝ่ายทั้งบุคลากรของชุมชนที่ผ่านการอบรมจาก พอช. เจ้าหน้าที่อุทยาน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ผู้อาวุโสในชุมชนที่รู้ประวัติการใช้ที่ดินในท้องถิ่น เจ้าของที่ดินผู้ที่ต้องการยืนยันในสิทธิการใช้ที่ดินของตน เมื่อทำข้อมูลที่ดินเรียบร้อยแล้วก็จะยื่นหนังสือให้คณะกรรมการการแก้ไขปัญหาที่ดินที่ทำเนียบรัฐบาลเพื่อออกหนังสือรับรองที่ดินที่มีอยู่จริงของชาวบ้านในเขตอุทยานชาวบ้านบอกว่าสิ่งที่เขาต้องการมากที่สุดคือสิทธิในการใช้ประโยชน์ในที่ดินของเขา หนังสือเอกสารสิทธินั้นเป็นเรื่องสำคัญที่เกิดขึ้นในภายหลัง

การเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างถนนสี่เลน สายยะลา-นราธิวาส

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๖ เริ่มมีโครงการตัดถนนสายยะลา-นราธิวาส ผ่านบ้านตะโหนดและตัดผ่านภูเขาเขตอุทยานบูโดสุไหงปาดี ผลการสำรวจครั้งแรกออกมาปรากฏว่า ต้องการตัดถนนออกนอกเขตที่อยู่อาศัยของหมู่บ้านตะโหนด ซึ่งเป็นเขตสวนยางพาราและสวนผลไม้ ที่นาของชาวบ้าน

เหตุผลพอจะทราบข้อมูลว่า เพราะต้องการถนนสายตรงและเป็นการลดค่าใช้จ่ายงบประมาณการเวนคืนของชาวบ้าน เพราะเส้นที่ตัดผ่านเป็นสวนยาง สวนผลไม้ และที่นา

การคิดค่าเวนคืนตามราคาประเมินของกรมที่ดินไร่ละ ๕๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ บาทต่อไร่ ถ้าจะเทียบกับค่าการเวนคืนในเขตพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนหมู่บ้าน มูลค่าประเมินของกรมที่ดินสูงกว่า ซึ่งจะเห็นว่าเป็นปัญหาของเรื่องผลประโยชน์แอบแฝงอย่างชัดเจน

มีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับพื้นที่รับผิดชอบในกิจกรรม การตีราคาค่าชดเชย ค่าเวนคืนสิ่งเพาะปลูกพืชสวนและสิ่งปลูกสร้าง มีการลงมาสืบสวนครั้งแรก สิ่งปลูกสร้างพืชสวนของชาวบ้าน ผลออกมาว่าการสำรวจของคณะกรรมการตีราคาค่าชดเชยแต่ละคนไม่เหมือนกัน พรรคพวกพูดคุยต่อรองได้ง่ายกว่า และได้ราคาสูง มีการปลูกสร้างบ้านใหม่เกิดขึ้นบนเส้นทางที่ถนนผ่านตลอดแนวเพราะต้องการค่าเวนคืน มีการลงทุนสร้างบ้านใหม่แต่ละคนต่อหลังคาเรือนใช้งบประมาณถึง ๑๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐ บาท มีชาวบ้านระดับปัญญาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่หลายคน และมีทั้งเจ้าแถมเงิน ๒ คน เข้ามาสร้างบ้าน โดยเป็นพ่อค้าและนายทุนที่ร่วมมือกับอบต. และ นายก อบต. ในการสร้างบ้านใหม่ตลอดแนวที่ดินถนนนั้นเป็นการแฝงผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มอย่างชัดเจน โดยตกลงกันว่าผู้สร้างบ้านใหม่กับคณะกรรมการต้องแบ่งผลประโยชน์แบบครึ่งต่อครึ่ง

เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงกับคณะกรรมการลงมาสืบสวนบ้านใหม่ครั้งแรกได้รังวัดลักษณะบ้าน ราวหนึ่งสัปดาห์ ก็มีมูลค่าประเมินแต่ละบ้านใหม่ บ้านลักษณะกระท่อมหรือขนาดเล็กๆ ราคาราว ๕๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ บาท บ้านไม้ชั้นเดียวมีเสา ๖-๘ ต้น ราคาราว ๑๕๐,๐๐๐-๓๐๐,๐๐๐ บาท ทราบข่าวกันทั่วทั้งหมู่บ้าน ผู้ที่สร้างบ้านใหม่พร้อมที่จะไปส่งเอกสาร บัตรสำเนาจะไปเปิดบัญชีธนาคารทุกคนต่างดีใจกันและตั้งความหวังต่างๆ นานา

ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์คอยดูท่าที ต่อมากลุ่มผู้ที่ไม่ได้ผลประโยชน์ก็นัดประชุมกลุ่มหาแนวทางคัดค้านหาข้อสรุปเพื่อจะยับยั้งกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์ เช่น ร่วมกันลงลายมือชื่อประชาชนเพื่อคัดค้านการตัดสร้างถนนสายนี้โดยไม่ชอบธรรม ให้ถนนสายนี้ไปตามเส้นทางเดิมในชุมชนหมู่บ้าน เป็นถนนรับผิดชอบโดยหน่วยงาน (รพช.)

เมื่อมีการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่กรมทางหลวงและคณะกรรมการเรื่องความไม่โปร่งใส เพราะมีการสร้างบ้านใหม่ตลอดแนวที่ตัดถนนผ่าน ได้มีตัวแทนขึ้นไปกรุงเทพฯ ที่กรมทางหลวงโดยตรงและได้แจ้งข่าวออกช่อง ไอทีวี (ITV) เรื่องราวจึงบานปลาย มีการลงมาสืบสวนใหม่โดยยกเลิกกำหนดค่าเวนคืนเก่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมาดูการปลูกสร้างบ้านใหม่ ได้นัดประชุมในหมู่บ้านร่วมกับนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน โดยออกประกาศทั้งหมู่บ้าน หากมีสิ่งปลูกสร้างใหม่ให้รื้อถอนตามกำหนดโดยเร็ว ถ้าเกินกว่ากำหนดจะดำเนินคดีตามกฎหมายทันที มีประชาชนที่กลัวก็ได้รับรื้อถอนไป มีบางส่วนที่มั่นใจว่าจะไม่ผิดกฎหมายถึงขั้นจะดำเนินคดีก็ให้อยู่ต่อไปโดยไม่ได้รับคำตอบใดๆ

เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงระดับหัวหน้าลงมาในพื้นที่ได้นัดพบกับกลุ่มผู้คัดค้านและหาวิธีว่าในเขตบ้านตะโหนดถนนจะผ่านทางสายไหนได้บ้าง ตามความต้องการของคนกลุ่มนี้จะให้ยึดหลักถนนสายเดิม

ของบ้านตะโหนด โดยให้หน่วยงาน ร.พ.ช. คูแเล ให้ขยายถนนทั้งสองข้าง จุดประสงค์เพื่อให้โค่นพื้นที่ของชาวบ้าน สิ่งเพาะปลูกหรือบ้านเรือน เพื่อจะได้ค่าชดเชยค่าเวนคืน

มีแกนนำในกลุ่มได้ตระเวนบอกกับชาวบ้านที่เกี่ยวกับข้อตกลงการจะเก็บค่าหัวและเปอร์เซ็นต์ต่อหลังคาเรือน ส่วนเจ้าหน้าที่กรมทางหลวงก็มาสำรวจรังวัดในเขตบ้านตะโหนด เมื่อเกิดปัญหาต้องผ่านพื้นที่ดินของมัสยิดบ้านตะโหนด เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงก็ได้แจ้งแก่หัวหน้ากลุ่มว่าไม่สามารถจะดำเนินการได้สำหรับข้อเสนอของกลุ่มเพราะติดเขตพื้นที่มัสยิด เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงได้ยื่นข้อเสนอให้หัวหน้ากลุ่มว่าต้องนัดประชุมชาวบ้านชี้แจงอย่างละเอียดให้เข้าใจด้วยเหตุผลที่ดีว่ามีความจำเป็นต้องยอมให้พื้นที่ของมัสยิดไป โดยต้องลงลายมือชื่อชาวบ้านหนึ่งในสามมาด้วย จึงมีการนัดประชุมชาวบ้าน ซึ่งสรุปว่า ตามหลักการศาสนาอิสลาม “พื้นที่ดินที่มอบเจาะจงเฉพาะหรือวากัฟ เพื่อทำมัสยิดไม่สามารถที่จะทำอย่างอื่นได้”

เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ลงมาสำรวจการตีราคา ค่าชดเชย ค่าเวนคืน สิ่งปลูกสร้างของประชาชนแต่ละคนนั้น ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของแต่ละคนแต่ละกลุ่มที่มีกับกลุ่มผู้มีอิทธิพล ทำให้กระบวนการเวนคืนที่ดินที่บ้านตะโหนดมีปัญหายุ่งยากซับซ้อนต่อเนื่อง

ส่วนเรื่องของที่ดินไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยหรือสวนยางพารา สวนผลไม้ ทางเจ้าหน้าที่ใช้เกณฑ์ตายตัว คือ ถ้าเป็นที่ดินที่อยู่อาศัยใช้การประเมินผลของกรมที่ดินอำเภอ ที่ดินในเขตบ้านตะโหนดไร่ละไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ถ้าแบ่งเป็นห้อง ๑ ไร่ อย่างน้อยได้ ๑๐ ห้อง เฉลี่ยตกราคาห้องละ ๓๐,๐๐๐ บาท แต่ที่ดินห้องในเขตบ้านตะโหนดขายห้องละ ๕๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ บาท ถ้าเป็นสวนยางพาราใช้เกณฑ์ของ สกย. ไร่ละ ๑๐ ดัน หากมีต้นยางพาราเกินกว่า ๑๐ ดันต่อไร่ หรือมีต้นไม้อย่างอื่นปลูกแทรกอยู่ด้วยก็ไม่คิดราคาต้นอื่นๆ เป็นการประเมินโดยไม่มุลึกคิดค่าตามสิ่งที่ชาวบ้านปลูกไว้

หลังจากผ่านไป ๔-๕ ปีที่โครงการถนนสี่เลนตัดผ่านบ้านตะโหนดและยังไม่สามารถทำจนสำเร็จ เพราะสถานการณ์รุนแรงในปัจจุบัน มีเขตที่แล้วเสร็จบ้าง เช่น บ้านบาสุกาซือนอ ชาวบ้านโยกย้ายบ้านเรือนไปหาที่อยู่ใหม่ บางรายพอจะซื้อที่ของเพื่อนบ้านจัดสรรเป็นห้องขายก็ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มบ้านใหม่ บาง

รายไม่พอใจเงินที่ได้ค่าเวนคืนก็ไปปลูกบ้านในสวนของตัวเองลึกเข้าไปให้ห่างจากเพื่อนบ้านและริมถนน บางรายมีพื้นที่เดิมกว้างพอที่จะขยับขยายบ้านเรือนได้จากเขตเวนคืนที่อยู่ต่อ

ปัจจุบันถนนสายนี้ยังไม่แล้วเสร็จเนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทางบริษัท SON เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างได้ยกเลิกถนนสายนี้ไป กรมทางหลวงได้ประกาศให้บริษัทที่เป็นคนในพื้นที่มารับช่วงต่อ ปรากฏว่าบริษัทเดิมได้เบิกเงินงบประมาณเกินกว่างานที่ทำมาแล้ว ถึงวันนี้ยังไม่มีความว่าจะเริ่มงานใหม่ ชาวบ้านก็อดทนกับความยากลำบากในการเดินทางไปมา ว่าเมื่อไหร่จะสร้างเสร็จสักที ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ในฤดูฝนได้เกิดฝนตกหนักติดต่อกันหลายวันทำให้มีน้ำป่าจากภูเขาไหลแรงพัดสะพานคอนกรีตที่เชื่อมระหว่างบ้านบือเจาะกับบ้านตะโหนดเสียหายไม่สามารถสัญจรข้ามไปมาได้ ชาวบ้านต้องแก้ไขโดยวางแผ่นไม้ต่อกัน แต่รถยนต์ไม่สามารถผ่านไปได้ต้องขับอ้อมไปทางอำเภอรามัน แล้วเข้าอำเภอรือเสาะสู่บ้านตะโหนดทางตลาดรือเสาะ

สภาพบ้านที่ถูกรื้อถอน

ถนนสี่เลนตัดผ่านบ้านตะโหนดแต่ยังสร้างไม่เสร็จ

ในหน้าฝนของทุกปีถนนสี่เลนที่ยังไม่มีการลาดยาง ถนนเป็นดินแดงจะกลายดินเลนไปมาไม่สะดวกและปัญหาจากการขยายถนนให้กว้างกว่าเดิมทำให้บ้านที่ติดริมถนนต้องรื้อ ย้ายจึงเกิดการอพยพไปปลูกบ้านในพื้นที่ใหม่เป็นผลทำให้เกิดการห่างไกลระหว่างกลุ่มเครือญาติ ต่อมาชาวบ้านได้ร้องทุกข์ถึงความยากลำบากในการดำเนินชีวิตต่อปัญหาถนนสี่เลนที่ทำไม่เสร็จต่อ สอ.บต (ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้)

ต่อมา สอ.บต มีคำสั่งให้ทางอำเภอหรือเสาเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งทางอำเภอเป็นตัวกลางในการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างบริษัทผู้รับเหมากับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ที่เดือดร้อน ทางผู้รับเหมายอมรับถึงปัญหาค่าเช่าที่ดินในพื้นที่ซึ่งหยุดดำเนินการ ผู้รับเหมาลักจึงแก้ไขปัญหาค่าเช่าที่ดินโดยให้ผู้รับเหมานำที่ดินเป็นผู้ดำเนินการต่อ แต่ปรากฏว่าผู้รับเหมานำที่ดินได้ดำเนินการอย่างไม่มีคุณภาพอย่างกับว่าทำเพียงเสร็จๆ โดยดำเนินการเพียงเกรดดินที่เป็นหลุมเป็นบ่อให้เสมอกันแต่ไม่ได้ราดยาง ในถนนสี่เลนในปัจจุบันจึงยังไม่แล้วเสร็จ

ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ส่วนรวมสู่กรรมสิทธิ์แบบปัจเจก

เมื่อรัฐเข้ามาปฏิรูปการถือครองที่ดินในท้องถิ่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการถือครองที่ดินและเกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในสังคมท้องถิ่น ระบบการถือครองครอบครองที่ดินแบบของรัฐเป็นแบบชัดเจนตายตัวต้องมีเจ้าของคนเดียวให้ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งสร้างความขัดแย้งต่อลักษณะที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมอย่างสวนคูซางหรือสวนแบบเครือญาติเป็นผลให้แต่ละตระกูลต้องปรับตัวตามสถานการณ์ การปรับตัวของแต่ละตระกูลไม่เหมือนกันเพราะ โครงสร้างภายในแตกต่างกัน ดังกรณีดังนี้

ชาวบ้านผู้หนึ่งเล่าว่า สวนคูซางดีแย เป็นสวนคูซางที่มีจำนวนเครือญาติที่มีสิทธิเก็บกินมาก สายตระกูลนี้เป็นสายตระกูลขนาดใหญ่ที่มีคนในตระกูลมีตำแหน่งการปกครองแบบใหม่เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเดิมคนรุ่นก่อนของสายตระกูลคูซางดีแยนี้เป็นผู้นำศาสนาทำให้สายตระกูลเป็นที่เคารพนับถือของคนในท้องถิ่น

เมื่อรัฐเข้ามาปฏิรูปการถือครองที่ดิน การดูแลจัดการเกี่ยวสวนยังมีการบริหารจัดการที่ดีอยู่ แต่ต่อมาราคาไม้ทุเรียนพื้นบ้านซึ่งมีมากในสวนและแต่ละต้นมีขนาดใหญ่ ๒-๓ โอบ มีราคาสูงเป็นที่ต้องการของตลาดไม้ภายนอกท้องถิ่น และช่วงนั้นยางพารามีราคาเป็นที่นิยมของคนแล้ว ผู้ที่มีอำนาจบารมีซึ่งเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองปกครองในตระกูลคูซางดีแยได้โค่นต้นทุเรียนขายโดยไม่ได้ออกค่าให้สมาชิกในตระกูลคนอื่นๆ รับรู้ ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่สมาชิกในสายตระกูลแต่ก็ไม่มีใครสามารถทัดทานเรียกร้องใดๆ ได้ หลังจากนั้นผู้อาวุโส หรือ ปาลอ ที่ดูแลการจัดการสวนได้เรียกประชุมสมาชิกจนได้ข้อสรุปว่า ให้วาก์สวนคูซางดีแยให้มัสยิด

กรณีต่อมา ชายผู้หนึ่งอายุ ๕๘ ปี เล่าว่า ในอดีตเมื่อยังเด็กตนเคยไปเก็บกินทุเรียนใน สวนคูซางลิมาเป็นประจำทุกปี ต่อมาสวนคูซางก็ถูกโค่นเพื่อปลูกยางพารา ตนไม่ได้สนใจอะไรมารู้หลังจากผู้ใหญ่ว่าญาติคนหนึ่งที่เป็นผู้ใหญ่บ้านได้เป็นผู้จัดการ โค่นและปลูกยาง ปัจจุบันเขาก็เป็นเจ้าของที่สวนยางนั้น ตนก็ไม่พอใจแต่ทำอะไรไม่ได้

อีกกรณีหนึ่ง ชาวบ้านเล่าว่า สวนคูซางนิบง มีต้นทุเรียนมากในอดีต ต่อมาเมื่อไม้ทุเรียนมีค่าญาติคนหนึ่งที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นได้โค่นต้นทุเรียนขาย สมาชิกต่างไม่พอใจ บางคนทัดทานแล้วแต่ก็ไม่เป็นผล ปัจจุบันสวนคูซางนิบงก็ยังเป็นของส่วนรวมอยู่แต่ไม่มีการใช้ประโยชน์เก็บกินเหมือนก่อนเพราะไม่มีต้นทุเรียนแล้วและใช้เป็นที่ตั้งของถังประปาหมู่บ้าน

ในปัจจุบันไม้ยางมีราคามาก ไม้ผลราคาตก ความนิยมของชาวบ้านในการปลูกยางจึงเพิ่มขึ้นตามตัว เป็นผลทำให้การใช้ที่ดินเปลี่ยนไป ชาวบ้านโค่นต้นเงาะปลูกยาง ความถี่ในการปลูกมากขึ้น ระยะห่างระหว่างแถวระหว่างต้นลดลง อายุการเปิดกรีดยางเร็วขึ้นกว่าเดิม พื้นที่นาถูกยกกร่องเพื่อปลูกยาง มีการอัดแก๊สในต้นยางแก่ใกล้โค่นเพื่อให้น้ำยางออก ที่ดินการเป็นสิ่งมีค่า พื้นที่ดินเป็นหลักประกันทางการเงินแก่ครอบครัวผู้ถือครอง เกิดรูปแบบการแลกเปลี่ยนระหว่างพื้นที่กับซับซ้อนยิ่งขึ้น

ในสวนยาง สวนไม้ผลมีการซื้อ ขาย จำนำ จำนอง มีการใช้พื้นที่ดินเป็นหลักค้ำประกันในการกู้ยืมเงินจากธนาคาร แทบทุกบ้าน โฉนดที่ดินติดอยู่กับธนาคาร การเป็นลูกหนี้ธนาคาร ธกส. เป็นเรื่องธรรมดาของชาวสวนยาง บางคนยังใช้วิธีการทางกฎหมายจ้างทนายในการขอเป็นผู้จัดการมรดกระหว่างพี่น้อง

ราคาของผลผลิตทางการเกษตรมีผลต่อแนวคิด การดำรงชีวิตของชาวบ้านและลักษณะการใช้พื้นที่ ในสมัยปู่ทวดยังชีพด้วยการทำนาหาของป่า มาถึงรุ่นหลานเหลน นาถูกทอดทิ้งไม่มีใครเห็นความสำคัญของการทำนาเพราะราคายางสูงใจมากกว่าและการซื้อขายคล่องตัว เมื่อลองกองมีราคาชาวบ้านพากันปลูกลองกอง เมื่อลองกองราคาตกต่ำชาวบ้านจึงหวนกลับมาปลูกยางเหมือนเดิมพร้อมกับคอยดูพืชพันธุ์ใหม่ที่สามารถขายได้ง่ายและราคาสูง

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษา
ท้องถิ่นในสามจังหวัดภาคใต้
ระยะที่ ๒

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ
(หัวหน้าโครงการ)

ศรัศกร วัลลิโหมดม
(ที่ปรึกษาโครงการ)

กรกฎาคม ๒๕๕๑

ชีวิตทางสังคมของวัยรุ่นและคนหนุ่มสาว
ชาวมุสลิมในเมืองและปริมณฑลเมืองยะลา

(มีฉบับแก้ไขเพิ่มเติม กรุณาอย่าอ้างอิง)

ทรียนง มะเต็ง
อับดุลเลาะมาน บาตา

สารบัญ

● บทนำ	๑
● เมืองยะลา: ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการศึกษา ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้	๘
● การใช้ชีวิตของวัยรุ่นและหนุ่มสาวในอดีตและปัจจุบัน	๑๔
● การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาที่พบในปัจจุบัน	๔๔
● ภาคผนวก	๖๒

ชีวิตทางสังคมของวัยรุ่นและคนหนุ่มสาวชาวมุสลิมในเมืองและปริมณฑลเมืองยะลา

ทริยง มะเด็ง

อับดุลเลาะมาน บาตา

บทนำ

เมืองยะลาปัจจุบัน คือ พื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลนครยะลา เป็นเมืองที่มีความเจริญและศูนย์กลางทางค้า ธุรกิจ การศึกษามีผู้คนจากต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอย่างถาวรและเป็นเมืองที่จัดส่วนราชการทั้งหมดเป็นระเบียบที่ เมืองยะลาเป็นเมืองที่มีความสวยงามสะอาดและเป็นเมืองที่น่าอยู่ ร่มรื่นแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นเมืองที่ประวัติศาสตร์มีการโยกย้ายที่ตั้งเมืองหลายครั้งกว่าจะเป็นเมืองยะลาในปัจจุบัน

บริเวณชานเมือง คือพื้นที่ที่ติดกับตัวเมืองยะลาซึ่งอยู่ในเขตตำบลสะเตงนอกคือบ้านบือเส้ง บ้านสะเตง บ้านบาโงย บ้านบาโงยจินอ บ้านมาลาบูบงกอก และพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองซึ่งเดิมเคยเป็นเมืองเก่า ยาลอและในปัจจุบันปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมจากชุมชนที่มีลักษณะแบบชนบทมาเป็นชานเมืองยะลาที่ย้ายไปอยู่ฝั่งตรงข้ามของแม่น้ำปัตตานีเมื่อนานมาแล้วคือบ้านท่าสาป บ้านเปาะเส้ง บ้านหน้าถ้ำและบ้านยาลอ บริเวณดังกล่าวปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่อันตรายซึ่งเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงสะเทือนขวัญอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชน ชาวบ้านและข้าราชการบางส่วนเสียชีวิตไปจำนวนมากและยังไม่มีท่าทีจะยุติแต่อย่างใด เช่นเดียวกับในตัวเมืองยะลา

ในขณะที่เมืองยะลามีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ว่าทางด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษา เทคโนโลยีต่างๆทำให้สภาพแวดล้อม วิถีชีวิตของคนบริเวณชานเมืองและนอกเมืองจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะคนหนุ่มสาว คนหนุ่มสาวในสังคมมุสลิมที่มีวิถีชีวิตในสังคมซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถาโถมเข้าสู่สังคมแบบจารีตแบบมุสลิมอย่างรุนแรงแม้ว่าจะมีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นก็ตาม

ในกรณีศึกษาคนหนุ่มสาว คนหนุ่มสาวในเมืองยะลาทั้งบริเวณชานเมืองและนอกเมืองยะลาปัจจุบัน ที่เห็นได้ชัดเพื่อสร้างความเข้าใจต่อสังคมของคนหนุ่มสาวมุสลิมรุ่นใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงดำรงอยู่ตลอดเวลา และเพื่อความเข้าใจปัญหาพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่นำไปสู่ปัญหาความความสัมพันธ์ระหว่างวัยหรือกลุ่มคนในพื้นที่อีกทางหนึ่งไม่ว่าจะเป็นสภาพทางสังคมปัจจุบันของคนหนุ่มสาวคนหนุ่มสาวและความสัมพันธ์ระหว่างคนหนุ่มสาวต่างชาติ ศาสนาที่นับถือในพื้นที่เมืองยะลา ซึ่งในเมืองยะลาเป็นพื้นที่ที่มีสถาบันการศึกษาหลายแห่งและถือว่าเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้